

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Актуальні питання сучасної педагогіки

Збірник наукових праць
(виходить два рази на рік)

Випуск 7

Слов'янськ – 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Актуальні питання сучасної педагогіки

Збірник наукових праць
(виходить два рази на рік)

Випуск 7

Слов'янськ – 2019

УДК 37(06)
ББК 74.00я43
А437

Друкується за ухвалою Вченої ради
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 5 від «22» грудня 2015 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Білецький О.А. – кандидат педагогічних наук, доцент
Євтух М.Б. – Академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор
Крутогорська Н.Ю. – кандидат педагогічних наук, доцент
Кузьміна О. В. – доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор)
Курінна С.М. – доктор педагогічних наук, професор
Лазаренко Д.О. – доктор економічних наук, професор
Набока О.Г. – доктор педагогічних наук, професор
Омельченко С.О. – доктор педагогічних наук, професор
Плюхіна Н.П. – старший викладач
Роганова М.В. – доктор педагогічних наук, професор
Саяпіна С.А. – кандидат педагогічних наук, доцент
Солодухова О.Г. – доктор психологічних наук, професор
Шевченко Г.П. – доктор педагогічних наук, професор, директор науково-дослідного Інституту духовного розвитку людини

А437 Актуальні питання сучасної педагогіки : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. О.В. Кузьміної]. – Вип. 7. – Слов'янськ : Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. – 138 с.

Збірник наукових праць містить статті науковців з актуальних проблем педагогіки. Мета видання – висвітлювати результати сучасних досліджень у педагогічній науці, поширювати новітні знання і технології серед освітян. Опубліковані матеріали можуть бути корисними вітчизняним і зарубіжним науковцям, викладачам, аспірантам і докторантам, студентам педагогічних вищих навчальних закладів, учителям і вихователям, усім працівникам освітньої галузі.

© Кафедра педагогіки ДВНЗ «ДДПУ», 2019

УДК 373.3.015.31:613.81/.84

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
kov35@ukr.net*

ДУБИНА К. В.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

У статті розглянуті дослідження які висвітлюють сутність шкідливих звичок серед неповнолітніх. Також аналізуються методи і форми профілактики шкідливих звичок.

Ключові слова: школа, діти, критичні періоди, аномальна поведінка, психологічний розвиток особистості ,девіантна поведінка, шкідливі звички.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важкими науковими і практичними завданнями. Головні цінності суспільства – життя і здоров'я людини. В умовах ускладнення життя, міжособистісних зв'язків і стосунків державний курс освітньої політики на Україні передбачає пропаганду здорового способу життя, виховання здорового молодого покоління, якому жити і працювати в новій державі. Основними причинами негативних змін у здоров'ї нації є погіршення

економічної ситуації, низький рівень державного медичного обслуговування, несприятливі умови, соціальна напруженість. Україна підтримала Конвенцію ООН про постійний розвиток людства. Головне – це безпека кожної людини. Рівень безпеки залежить від стану навколишнього середовища, державної системи підтримки безпеки людства та індивідуальної захищеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що одним із вирішальних чинників формування молоді є стан її здоров’я. Він певною мірою визначає вибір майбутньої діяльності, можливість всебічного розвитку особистості, її соціального ствердження. Стан здоров’я також впливає на загальну підготовленість людини, її духовний і фізичний розвиток, майбутні досягнення у сфері професійної діяльності. Ця проблема не є новою у педагогіці, вона досліджувалася різноманітними авторами, такими як А. Й. Капська, Б. С. Братусь, О. О. Яременко, О. Савчук, Н. Анісімов, О. І. Пилипенко, Н. Максимова, С. Л. Гарницький, Л. М. Завацька, С. Толстоухова.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Визначити найефективніші форми та методи профілактики шкідливих звичок школярів та особливості профілактичної роботи педагога у середовищі неповнолітніх.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На сьогоднішній день, на жаль, помолодшала вікова група дітей, котрі пробують палити цигарки і вживати алкогольні напої. Проблема дитячого куріння та

алкоголізму стає рік від року все гострішою. Все більше неповнолітніх виявляються втягненими в ці звички з шкільної лави. Встановлено, що люди, котрі почали палити до 15-річного віку, помирають від раку легень в 5 раз частіше, ніж ті, котрі почали курити після 25 років.

Проблема профілактики шкідливих звичок серед учнів шкіл є надзвичайно актуальною. Адже це стосується дітей, які тільки починають свій шлях у доросле життя. Саме від того, наскільки високий рівень «здорових» інтересів буде у них сформований, залежить їхнє майбутнє та майбутнє нашого суспільства.

Одна із проблем сучасного суспільства – дуже багато курців, в тому числі побільшало курців підлітків, які курять, аби вони виглядали дорослішим, курять, щоб завоювати авторитет серед однолітків.

Куріння шкідлива звичка, що згубно впливає на зростаючий організм дитини. При тривалому впливі тютюнового диму на організм підлітка зростає ризик розвитку серечно – судинних і бронхолегеневих захворювань. Крім цього, є прямим доказом те, що у підлітків внаслідок куріння знижуються розумові здібності.

Куріння негативно впливає на імунну систему організму. Тому підлітки, які курять, частіше хворіють. Мозок звикає до постійних нікотинових подачок та починає вимагати «нікотину», виникає занепокоєння, дратівливість, знервованість.

Алкоголь, потрапляючи у організм підлітка, швидко розноситься кров'ю і концентрується у мозку. У результаті підвищеної рефлекторної збуджуваності навіть невеличка доза спиртного викликає в дітей бурхливу реакцію, важкі симптоми отруєння. При систематичному вступі алкоголю на дитячий організм страждає як нервова система, а й травний тракт, зір, серце. Печінка не справляється із алкогольною навантаженням, й відбувається її переродження. Страждають органи внутрішньої секреції,

передусім щитовидна залоза, гіпофіз, надниркові залози. У результаті на тлі алкогольної може розвинутися цукровий діабет, порушення статевих функцій тощо. Особливо вражається нервова система, головний мозок дитини. Алкоголізм – це регулярне споживання великої кількості алкоголю протягом тривалого часу. Також зловживання алкоголем призводить до виразкової хвороби шлунку і дванадцятипалої кишки, до цирозу печінки та інших захворювань.

Результати аналізу основних причин, що зумовлюють вживання алкоголю неповнолітніми, свідчать, що для більшості підлітків це є прагнення до незалежності та самоутвердження, наслідування прикладу старших. Напружена психологічна атмосфера і часті конфлікти у сім'ї. Характерно, що більшість старшокласників пізнало смак алкоголю в сім'ї, а далі місцем вживання спиртного стала компанія.

Вживання і зловживання алкогольними напоями особливо небезпечно в дитячому, підлітковому віці, коли ще не завершилося формування організму, у цей період у печінці відсутній спеціальний фермент дрідногеназа, який розщеплює етиловий спирт на прості нетоксичні сполуки. Ось чому вживання дитиною навіть незначної кількості алкоголю може призвести до дуже небезпечних наслідків.

Інтернет-залежність – це явище, яке в останні роки набуло справді вражаючого розмаху. Особливо небезпечною вона є для дітей і підлітків, адже їм набагато складніше самостійно впоратися з потягом до онлайн-життя і вчасно зупинитися.

Якщо поведінка дитини не змінилася, успішність у школі не погіршилася, настрої і самопочуття хороші - причин для тривоги, швидше за все, немає. Коли ж варто занепокоїтися?

– Якщо дитина стала проводити за комп'ютером більше часу, ніж раніше (більше 6 годин на тиждень);

- Якщо віртуальне спілкування стало для неї важливішим, ніж реальне – вона пропускає школу, перестала виходити на прогулянки у двір і т.д.;
- Якщо спостерігаються порушення сну, апетиту, зміна звичного режиму;
- Якщо дитина стала схильною до частих перепадів настрою, неадекватно (агресивно) реагує на прохання вимкнути комп'ютер;
- Якщо за неможливості бути онлайн вона тривожна, пригнічена, постійно згадує про справи «в мережі»;
- Якщо дитина неохоче розповідає або взагалі приховує, чим займається в мережі, що шукає, у що грає.

Інтернет викликає залежність у дітей! Якщо порівнювати минуле і сьогодні, то можна жахнутися за майбутнє, адже при такому розкладі, через 20-30 років, люди взагалі перестануть виходити на вулицю і спілкуватися наживо.

Комп'ютер чудово задовольняє пізнавальні потреби. З розповсюдженням Інтернету для цього з'явилися ще більші можливості – спілкування в мережі, що особливо актуальне для дітей з фізичними обмеженнями, котрі перебувають в умовах вимушеної більшої чи меншої соціальної ізоляції. Особливо цьому впливові піддаються діти, оскільки найважливіші в їхньому віці пізнавальна потреба створює міцну мотивацію до навчання нового й цікавого, а саме таким постає перед ними комп'ютер. І, якщо не контролювати захопленість дитини, то вона може перейти в надмірну і, врешті-решт, призвести до психологічної залежності від об'єкта захоплення.

Система профілактичних та корекційних заходів пов'язана зі створенням у підлітків альтернативної мотивації по відношенню до негативних потреб, які виникають, підведенням їх до обдуманого вибору.

Вона включає наступні заходи:

- групові форми роботи, в тому числі психотерапевтичні;
- індивідуальні форми роботи;
- корекція ставлення до майбутнього за рахунок професійної орієнтації та формування установок на вибір кар'єри під керівництвом кваліфікованого фахівця.

Виділяють кілька видів профілактичної роботи:

- первинна профілактика – заходи, спрямовані на те, щоб хвороба, процес або проблема не з'явилися;
- вторинна профілактика – заходи, спрямовані на якомога більш раннє виявлення і припинення або зміна на краще перебігу хвороби, процесу або проблеми;
- третинна профілактика – зупинка чи уповільнення перебігу хвороби, процесу або проблеми та їх наслідків, навіть якщо основний (патологічний) стан зберігається.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Важливо на сучасному етапі розвитку суспільства формувати в учнів здоровий спосіб життя. Здоровий спосіб життя формується всіма сторонами і проявами суспільства, пов'язаний з особистісно-мотиваційним втіленням індивідом своїх соціальних, психологічних та фізіологічних можливостей і здібностей. Від того, наскільки успішно вдається сформувати і закріпити у свідомості принципи і навички здорового способу життя в молодому віці, залежить в подальшому вся діяльність, що перешкоджає розкриттю потенціалу особистості.

Література

1. Анісімов Н. Л. Профілактика пияцтва, алкоголізму і наркоманії серед молоді / Н. Л. Анісімов. – М.: Педагогіка, 1984.
2. Мінегалієв М. М. Роль фізичної культури і спорту в профілактиці девіантної поведінки учнівської молоді / М. М. Мінегалієв // Актуальні проблеми фізичної культури, спорту і туризму: матеріали Міжнар. навч.-практ. конф. – Харків: Ранок, 2010.
3. Формування навичок здорового способу життя дітей та підлітків / Н. Ю. Максимова, А. Й. Капська, О. Г. Карпенко та ін. – К.: Ніка-центр, 2001.

УДК 37013

БІЛЕЦЬКИЙ О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ
«Донбаський державний педагогічний університет»*

КОСТЮК Д. В.

*студент III курсу факультету фізичного виховання
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ВИХОВАННЯ У СІМ'ЯХ БАГАТОДІТНИХ І З ЄДИНОЮ ДИТИНОЮ

У статті розглядаються різні аспекти виховної роботи у двох типах родин: повних та неповних, аналізуються основні підходи у вихованні у багатодітних родинах та родинах з однією дитиною, окреслюються основні недоліки і помилки у вихованні, які припускаються батьками.

Ключові слова: родина, виховання, сирота, дитинство, єдина дитина

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Є десятки, сотні професій, спеціальностей, робіт: один будує залізницю, інший зводить житло, третій вирощує хліб, четвертий лікує людей, п'ятий шиє одяг. Але є найуніверсальніша – найскладніша і найблагородніша робота, єдина для всіх і в той же час своєрідна і неповторна у кожній родині, – це виховання людини.

Гармонічне виховання особистості можливо тільки при тій умові, коли до потреб – першому, елементарному і навіть у якійсь мері примітивному побуднику людських учинків, людського поведіння - приєднується більш сильний, більш тонкий, більш мудрий побудник – борг. Власне, людське життя починається з того моменту, коли дитина вже робить не те, що хочеться, а те, що треба робити в ім'я загального блага [3, с. 27-29].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Основні теоретичні і методологічні, наукові напрями проблеми виховання дитини в сім'ї відображені в працях класиків педагогіки та психології, зокрема Л. Виготського, Я. Коменського, Г. Костюка, П. Лесгафта, Д. Локка, А. Макаренка, І. Песталоцці, М. Пирогова, В. Сухомлинського, К. Ушинського, С. Шацького та інших.

Висвітленню теоретичних і практичних аспектів виховання дітей присвячено багато вітчизняних (Л. Алексєєва, І. Бех, З. Зайцева, О. Киричук, С. Максименко, М. Стельмахович, М. Фіцула та ін.) і

зарубіжних (А. Адлер, К. Аронс, Р. Ноттебаум, Є. Россберг, Б. Салліван, Р. Скіннер та ін.) досліджень.

Проблеми оптимізації й гуманізації взаємовідносин між батьками, батьками і дитиною розглянуто в дослідженнях Т. Алексеєнко, М. Боришевського, Н. Ватутіної, А. Дьяконової, Б. Кобзаря, В. Кравця, О. Савченко, В. Сенько, Н. Шевченко та інших.

Сімейне виховання – це одна з форм виховання дітей, що поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків з повсякденним впливом сімейного побуту [5, с.306].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета цієї роботи – обговорити проблему виховання у двох типах українських родин.

Завдання: проаналізувати позитивні і негативні сторони виховання у означених типах родин.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Діти, почавши своє життя цілком безпомічними істотами, так багато одержують від батьків, що останні природно породжують у них почуття подяки, любові і свого роду гордості своїми батьком і матір'ю. Не тільки сам по собі відхід, допомога, турбота батьків, але й участь, і ласка їх грають у цьому роль. Діти, що рано осиротіли, що позбавилися чи батька чи мати, часто пізніше, у зрілі роки, відчувають гіркоту, тугу від відсутності в їх спогадах пам'яті про батьківську ласку, сімейні радощі, невипробувані синівські почуття і т.п. Навпаки, ті, що випробували щастя, що мали гарне сімейне життя, згадують, що вони, дітьми, вважали мати красунею, незвичайно доброю, а батька – розумним, вмілим і т.п., хоча в той час, коли згадують це, вони можуть вже сказати, що в дійсності мати зовсім не була красунею, а батько був не більш як недурною людиною [6, с. 270].

Ця ілюзія дитинства свідчить про потребу цього віку, що виявляється притім дуже рано, бачити в тих, хто їм у цей час був усіх дорожче, усілякі якості, які їхня уява може малювати їм. Вони завжди люблять тих, хто любить і поважає їхніх батьків. Дана проблема цілком не розроблена, зокрема, такі аспекти, як виховання у різних родинах, і все це вимагає більш пильної уваги з боку педагогів, батьків, вихователів.

Якщо дитина одна в родині.

На цей рахунок існує дві найбільш розповсюджені точки зору. Перша: єдина дитина виявляється більш емоційно стійкіша, ніж інші діти, тому, що не знає хвилювань, пов'язаних із суперництвом братів. Друга: єдиній дитині приходиться переборювати більше труднощів, чим звичайно, щоб придбати психічну рівновагу, тому що йому не дістає брата чи сестри. Що б там не говорили психологи, життя однієї – єдиної дитини в родині нерідко складається так, що підтверджує саме цю, другу, точку зору. Труднощі, однак, не є абсолютно неминучими, і проте зустрічаються настільки часто, що було б нерозумно не зважати на них уваги.

Безперечно, батьки, що мають єдину дитину, звичайно приділяють їй надмірну увагу. Коротше, вони занадто піклуються про неї тільки тому, що вона у них одна, тоді як насправді вона всього лише перша. І дійсно, деякі з нас здатні спокійно, зі знанням справи звертатися з первістком так, як ми тримаємося потім з наступними дітьми. Головна причина тут – недосвідченість. Є, однак, й інші підстави. Якщо не торкатися деяких обмежень фізичного порядку, одних батьків лякає відповідальність, інші побоюються, що народження другої дитини позначиться на їхньому матеріальному становищі, треті, хоча ніколи не визнаються в цьому, просто не люблять хлопців, і їм цілком достатньо одного сина чи однієї доньки [7, с. 19].

Деякі перешкоди психічному розвитку дітей мають зовсім визначену назву - тепличні умови, коли дитину пестять, ніжать, балують, пестять - одним словом, носять на руках. Через надмірну увагу психічний розвиток її неминуче сповільнюється. У результаті надмірної поблажливості, якою ми оточуємо її, вона неодмінно зіткнеться з дуже серйозними труднощами і розчаруванням, коли опиниться за межами домашнього кола, оскільки і від інших людей буде очікувати уваги, до якої звикла у будинку батьків. З цієї ж причини вона занадто серйозно стане відноситися і до самої себе. Саме тому, що її власний кругозір занадто малий, багато дріб'язків покажуться їй занадто великими і значними. У результаті спілкування з людьми буде для неї набагато скрутніше, ніж для інших дітей. Вона почне уникати контактів, усамітнюватися. Їй ніколи не доводилося поділяти з братами чи сестрами батьківську любов, не говорячи вже про ігри, свою кімнату, одяг, і їй важко знайти загальну мову з іншими дітьми і своє місце в дитячому співтоваристві [2, с. 65].

Як запобігти усе цьому? За допомогою другої дитини – скажуть багато хто з вас. І це вірно, але якщо деякі особливі проблеми і можна вирішити подібним шляхом, то де впевненість, що варто народити ще одну дитину, як ми відразу ж досягнемо повної адаптації першої. У будь-якому випадку потрібно всіма силами переборювати наше прагнення рости дитину в тепличних умовах. Можна затверджувати, що виховання єдиного сина чи єдиної доньки набагато більш важка справа, ніж виховання декількох дітей. Навіть у тому випадку, якщо родина випробує деякі матеріальні утруднення, не можна обмежуватися однією дитиною. Єдина дитина дуже скоро стає центром родини. Турботи батька і матері, зосереджені на цій дитині, звичайно перевищують корисну норму. Любов батьківська в такому випадку відрізняється відомою нервозністю. Хвороба цієї дитини чи смерть переноситься такою родиною дуже важко, і страх

такого нещастя позбавляє батьків спокою. Дуже часто єдина дитина зникає до свого надзвичайного стану і стає дійсним деспотом у родині. Для батьків дуже важко буває загальмувати свою любов до неї і свої турботи, і волю – неволю вони виховують егоїста [3, с. 27-29].

Для розвитку психіки кожна дитина вимагає щирого простору, у якому вона змогла б вільно пересуватися. Їй потрібна внутрішня і зовнішня воля, вільний діалог з навколишнім світом, щоб їй не підтримувала постійно рука батьків. Дитині не обійтися без забрудненого обличчя, розірваних штанів і бійок.

Єдиній дитині часто відмовлено у такому просторі. Усвідомлено чи ні, їй нав'язують роль зразкової дитини. Вона повинна особливо чемно вітатися, особливо виразно читати вірші, вона повинна бути зразково чепурною і виділятися серед інших дітей. Щодо неї будуються честолюбні плани на майбутнє. За кожним проявом життя ведеться уважно, із заклопотаністю, спостереження. Таке відношення до неї несе небезпеку, що єдина дитина перетвориться в розпещену, несамостійну, невпевнену в собі, що переоцінює себе, дитину.

Але цього можна уникнути, якщо дотримуватися одного простого правила, у родині, де росте одна дитина: тільки ніякої винятковості!

Виховний потенціал багатодітної родини має свої позитивні і негативні характеристики, а процес соціалізації дітей – свої труднощі, проблеми.

З одного боку, тут, як правило, виховуються розумні потреби й уміння вважатися з нестатками інших; ні в кого з дітей немає привілейованого положення, а виходить, немає ґрунту для формування егоїзму, асоціальних рис; більше можливостей для спілкування, турботи про молодший, засвоєння моральних і соціальних норм і правил гуртожитку; краще можуть формуватися такі моральні якості, як чуйність,

людяність, відповідальність, повага до людей, а також якості соціального порядку – здатність до спілкування, адаптації, толерантність. Діти з таких родин виявляються більш підготовленими до подружнього життя, вони легше переборюють рольові конфлікти, пов'язані з завищеними вимогами однієї людини до іншої і занижених вимог до себе [8, с. 5].

Однак процес виховання в багатодітній родині не менш складний і суперечливий. По-перше, у таких родинах дорослі досить часто втрачають почуття справедливості по відношенню до дітей, виявляють до них неоднакову прихильність і увагу. Скривджена дитина завжди гостро відчуває дефіцит тепла й уваги до нього, по-своєму реагуючи на це: в одних випадках супутнім психологічним станом для нього стає тривожність, почуття ущербності та невпевненості у собі, в інших – підвищена агресивність, неадекватна реакція на життєві ситуації. Для старших дітей у багатодітній родині характерна категоричність у судженнях, прагнення до лідерства, керівництво навіть у тих випадках, коли для цього немає потреб. Усе це звичайно, ускладнює процес соціалізації дітей. По-друге, у багатодітних родинах різко збільшується фізичне і психічне навантаження на батьків, особливо на матір. Вона має менше вільного часу і можливостей для виховання дітей і спілкування з ними, для прояву уваги до їх інтересів. На жаль, діти з багатодітних родин частіше стають на соціально небезпечний шлях, майже в 3,5 рази частіше, ніж діти з родин інших типів [1, с. 387].

Багатодітна родина має менше можливостей для задоволення потреб та інтересів дитини, якої і так приділяється значно менше часу, ніж в родині з однією дитиною, що, природно, не може не позначитися на її розвитку. У цьому контексті рівень матеріальної забезпеченості багатодітної родини має дуже істотне значення. Моніторинг соціально -

економічного потенціалу родин показав, що більшість багатодітних родин живе нижче межі бідності.

Отже, можна стверджувати, що в нашій країні більш сприятливі умови лише для повноцінного виховання у родинях з єдиною дитиною. Але, головне – це не соціальне чи фінансове становище родини. Насамперед – це увага до того, як зростає дитина, яке майбутнє на неї чекає. З цього, мабуть, і треба починати будь яку виховну роботу у кожній сім'ї.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Виховувати – не значить говорити дітям гарні слова, наставляти, а, насамперед, самому жити по-людському. Хто хоче виконати свій борг щодо дітей, залишити в них про себе добру пам'ять, яка служила б їм завітом, як жити, той повинний почати виховання із самого себе.

Виховання дітей вимагає самого серйозного тону, найпростішого і щирого. У цих трьох якостях повинна полягати гранична правда життя.

Мета виховання – сприяти розвитку людини, що відрізняється своєю мудрістю, самостійністю, художньою продуктивністю і любов'ю. Необхідно пам'ятати, що не можна дитину зробити людиною, а можна тільки цьому сприяти і не заважати.

Головні підстави, яких необхідно триматися при вихованні дитини під час сімейного його життя: чистота, послідовність по відношенню слова і справи при звертанні з дитиною, відсутність сваволі в дітях вихователя чи обумовленість цих дій і визнання особистості дитини постійним звертанням з ним як з людиною і повним визнанням за ним права особистої недоторканості.

Уся таємниця сімейного виховання полягає в тому, щоб дати дитині можливість робити усе самому; дорослі не повинні забігати і нічого не робити для своєї особистої зручності і задоволення, а завжди відноситися

до дитини, з першого дня появи його на світло, як до людини, з повним визнанням його особистості і недоторканості цієї особистості.

Література:

1. Педагогіка / Під ред. А. М. Алексюка. – К: Вища школа, 1985.
2. Монаков Н. І. Вивчення ефективності виховання: Теорія та методика. – М., 1981.
3. Ушинський К. Д. «Рідне слово» (Книжка для навчаючих). – твори в 6-ти т., т.2., с.406.
4. Каменьський Я. А. Велика дидактика. – Вибр. пед. твори. – М: Учпедіз, 1955.
5. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. – збір. творів. М, 1950, т.8.
6. Зовнішнє середовище та психічний розвиток дитини / Під ред. Р. В. Тонкової-Ямпольскої. – М: Медицина, 1999.
7. «Нова газета», №2, 8.06.1999, «Порушуються права дітей».
8. Конвенція ООН про права дитини (1991 р.)

УДК 37.015.31:316.624-053.5

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки ДВНЗ
«Донбаський державний педагогічний університет», kov35@ukr.net*

ДОЖДІКОВА Д.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

МЕТОДИ ТА ФОРМИ РОБОТИ З ДІТЬМИ ГРУПИ «РИЗИКУ»

У статті розглянуті наукові дослідження, які висвітлюють сутність готовності майбутніх фахівців до роботи з дітьми групи «ризик». Визначено трактування сутності важковихованих дітей та роботи вчителя з ними.

Ключові слова: важковихованість, важкі діти, критичні періоди, аномальна поведінка, психологічний розвиток особистості, дозвілля, девіантна поведінка.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важкими науковими і практичними завданнями. На сучасному етапі інтенсивного будівництва української правової держави, в умовах різкого політичного «розкріпачення» економічної нестабільності, відбувається переписування основних моральних, духовних цінностей та поглядів у різних сферах громадської думки. Внаслідок не сформованості основних життєвих цінностей та хисткості етичних принципів, найбільш вразливими є діти. Саме вони найчастіше сприймають і засвоюють негативні тенденції

поведінки. Важковихованість, педагогічна занедбаність дітей в наш час стала звичним явищем. Тому корекція цих явищ, реабілітація неповнолітніх правопорушників є першочерговим завданням педагогів. Наукова новизна та теоретичне значення полягають в комплексному аналізі проблем важковихованих дітей у шкільному середовищі. Для педагогів і всіх, хто працює з дітьми, дуже важливим є знання причин важковихованості неповнолітніх, вміння своєчасного впливу, здійснення профілактики або колективної роботи, що допоможе не тільки значно поліпшити взаємовідносини між учнями та їхніми однолітками, учнями і педагогами, учнями та їхніми батьками, педагогами та батьками, а й знизити чисельність правопорушень, які здійснюються на основі агресивності та емоційної неврівноваженості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблема відхилень у поведінці неповнолітніх вже давно привертає увагу вчених, які ретельно вивчають її природу (К. Булгаков, О. Шинкаренко та інші.). Особливості шкільної адаптації важковихованих дітей вивчали С. Максименко, К. Максименко, О. Главник, О. А. Головка, Б. М. Головка.

Важковихованість, педагогічна занедбаність дітей в наш час стала звичним явищем. Тому корекція цих явищ, реабілітація неповнолітніх злочинців є першочерговим завданням педагогів.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). На основі літературних джерел ми розглянули сутність виховання дітей групи «ризик», методи та форми роботи вчителя з такими дітьми.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Діти та молодь у

сучасних умовах є найменш захищеною групою, про що свідчить високий рівень дитячої та молодіжної злочинності, наркоманії та алкоголізму, особливо серед неповнолітніх. В органи внутрішніх справ нинішнього року доставлено близько 5 тис. безпритульних дітей і бродяг. За таким фактом поліція порушила понад 200 кримінальних справ [1].

Педагогічний словник тлумачить «важковихованість» як «свідомий або несвідомий спротив дитини цілеспрямованому педагогічному впливу, викликаний найрізноманітнішими причинами, включаючи педагогічні прорахунки вихователів, батьків, дефекти психічного і соціального розвитку, особистості характеру, інші особистості характеристики учнів, вихованців, що ускладнюють соціальну адаптацію, засвоєння навчальних предметів та соціальних ролей».

Зміни в характері взаємовідносин між однолітками (як представниками своєї так і протилежної статі) обумовлено активним формуванням потреби в спілкуванні.

Якісні і кількісні зміни постійно відбуваються в інтелектуальній сфері дитини, тобто з'являється здатність виконувати раніше недоступні розумові операції. Розвиток інтелектуальної сфери впливає на розвиток інших сторін психіки дитини. Відбувається переплетіння схильності до міркування та особливої емоційності, вразливості.

Спостереження свідчать, що не завжди спадковість є основною причиною аномальної поведінки. Проте ігнорувати її під час розвитку особистості теж не можна. Саме вона може бути вихідною передумовою, відправним моментом для психологічного розвитку особистості. Безумовно, що цей розвиток значною мірою залежить від того, в які соціальні умови попадає дитина: сприятливі чи несприятливі.

Капська А. виокремлює кілька груп причин, які спричиняють ризиковану поведінку в молодіжному середовищі:

1. Біологія, генетика. Факторами ризику є алкоголізм, тютюнопаління та наркоманія в сім'ї.

2. Соціальне середовище. Факторами ризику є матеріальна нерівність, можливості для порушення закону, жебрацтво.

3. Оточуючі та їхня поведінка. Фактори ризику: моделі девіантної поведінки оточуючих, несприйняття норм, які встановлюють та яких дотримуються батьки, друзі, однолітки.

4. Особистість. Фактори ризику: низька самооцінка, схильність до ризику, особливості характеру, низький рівень усвідомлення, інфантилізм, відсутність чи не усвідомлення життєвої перспективи [3].

Також факторами ризику є вживання алкоголю чи наркотиків, нерегулярне відвідування школи, низька шкільна успішність, конфлікт чи проблемні відносини з батьками, вчителями та однокласниками.

Індивідуальні особливості важковихованого неповнолітнього повніше виражаються й виявляються в специфіці спрямованості його потреб, інтересів, ідеалів, світогляду.

Специфічними особливостями характеризуються інтереси неповнолітніх. Вони залежать від особистого досвіду, своєрідності духовного складу, який відображає їх діяльність. Спостерігається підвищений інтерес до грошей як засобу задоволення бажань, азартних ігор, спиртного, цигарок. Утилітарні інтереси позбавляють таких неповнолітніх перспективи розвитку, духовного зростання, інтелектуального і морального вдосконалення.

Риси характеру проявляються в ставленні до людей, фактів, подій тощо. Чим стійкіші і міцніші за своїм змістом сформовані особистістю раніше риси, тим більше вона стійкіша до відповідних впливів.

У важковихованих учнів недостатня розвинутість в пізнанні навколишнього світу. Більшість з них відстає у навчанні, погано володіє

методами діяльності. Характеризує таких учнів також спотворена, сильна й перекручена потреба до свободи й самостійності.

У педагогічній діяльності дуже важливо знати мотиви негативних вчинків. Дослідження вчених переконують, що найчастіше вони допускаються через бажання завоювати авторитет (21,5%) серед однолітків, наслідування більш «досвідчених» педагогічно занедбаних учнів (24,5%), озлобленість (10%), пошуки пригод (9,6%), спонукають їх до такої поведінки старші (5,4%), інші мотиви (5,6%), немає чітких мотивів (22,4%).[8]

Зазначимо, що схильність до вживання наркотичних речовин за сучасного стану законодавства автоматично стає причиною криміналізації поведінки дітей.

Педагогічно неспроможна сім'я, в якій при відносно сприятливих особистих взаємовідносинах, подружжям досить правильно налагоджуються їхні взаємовідносини з дітьми, виробляється помилковий педагогічний стиль у вигляді надмірної опіки, авторитаризації.

Але не завжди неблагополучна сім'я є причиною виникнення ризикової поведінки. Це також може бути функціональна неадекватність сім'ї. Вважається, що такими причинами є:

- Матеріальне неблагополуччя (додатковий заробіток батьків – менше часу проведення з дітьми)

- Батьки дуже рідко проводять дозвілля разом з дітьми (віддають перевагу перегляду телевізійних передач, спілкуванню з іншими людьми, зводячи контакти з власними дітьми до мінімуму).

- Контроль з боку батьків (високий рівень батьків попереджує небажану поведінку, небажані події, неприємні «випадковості». На мою думку, як і безконтрольність, так і надмірний контроль призводить до виникнення важковихованості).

- Педагогічна культура батьків (цей фактор притаманний педагогічно неспроможним сім'ям).
- Рівень взаєморозуміння (дуже часто можна почути «вона мене не розуміє», «вона не знає як це»).
- Серйозною перешкодою у вихованні дітей є значне послаблення такого потужного фактора виховання, як приклад батьків (сучасні підлітки, відчуючи на собі незадовільний рівень життя, здебільшого відмовляються жити за такими принципами, як їхні батьки).
- Необхідною умовою для нормального розвитку дитини є батьківська любов та повага особистості дитини.
- Поштовхом до залишення сім'ї для дитини часто стає жорстоке поводження та насильство стосовно неї.
- Виїзд батьків на заробітки за кордон та залишення дітей під наглядом бабусь, дідусів, інших родичів – осучаснена причина дитячої бездоглядності.

Ефективність педагогічного керівництва в профілактиці правопорушень учнів має досягатися, виходячи із принципів організації виховного процесу: включення важковихованих учнів у діяльність, що забезпечує розширення і розвиток відповідальності; стимулювання самовдосконалення особистості; розширення морально-духовного змісту педагогічної аргументації норм і правил стосунків, вимог та ін. у колективній діяльності учнів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Результати проведеної роботи дають підстави сформулювати такі висновки:

Важковихованість – це свідомий, або не свідомий спротив дитини цілеспрямованому педагогічному впливу, викликаний

найрізноманітнішими причинами, включаючи педагогічні прорахунки вихователів, батьків, особливості характеру.

Дітей, з проявами девіантної поведінки, називають ще «важкі» або «важковиховані» діти. Перші прояви важковихованості спостерігаються у небажанні коритися педагогічному впливу, в емоційній неврівноваженості, відсутності витримки, грубості, афективних сплесках, немотивованого гніву. Отож, зовнішньо важковихована дитина характеризується неповноцінним викривленим ставленням до дійсності.

У важковихованих учнів недостатньо розвинута в пізнанні навколишнього світу. Більшість з них відстає у навчанні, погано володіє методами діяльності. Характеризує таких учнів також спотворена, сильна й перекручена потреба до свободи й самостійності.

Під впливом постійних невдач, що виходять за межі власне навчальної діяльності і взаємин, що поширюються на сферу спілкування з однолітками, у дитини формується відчуття власної малоцінності, з'являються спроби компенсувати власну неспроможність.

Важковиховані діти потребують посилення виховання правильних етичних уявлень, стійкої волі, мобілізації своїх особистих ресурсів, вміння контролювати себе, долати байдужість до життя.

Література

1. Блонский П. П. Работа школы с родителями. Вестник просвещения. / П. П. Блонский. – М., 1928. – №4. – С. 10.

2. Види й методи роботи з батьками. [Електронний ресурс]: Режим доступу – https://infourok.ru/vidi_y_metodi_roboti_z_batkami_uchnv-285846.htm

3. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник. / Н. П. Волкова –К.: Видавничий центр «Академія», 2011.

4. Волкова Н. П. Педагогіка. / Н. П. Волкова. – Київ: Видавничий центр «Академія». – 2001.
5. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух – К., 1996.
6. Кислюк П. В. Партнерство школи та сім'ї: стаття / П. В. Кислюк. – Одеса: 2011.
7. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання: Навчальний посібник. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко – К.: Видавничий центр «Знання», 2006 – 324 с.
8. Культура умственного труда, необходимое условие успешности. [Електронний ресурс]: Режим доступу – <https://infourok.ru/statya-kultura-umstvennogo-truda-neobhodimoe-uslovie-uspeshnosti-793918.html>

УДК 373.5.015.31:398.21

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
kov35@ukr.net*

КУТАКОВА А. А.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК У ВИХОВАННІ ТА НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Дослідження проблеми виховання молодших підлітків через казку .
Проаналізувати використання казки у творчому вихованні і навчанні
молодших підлітків, особливості педагогічної роботи.*

*Ключові слова: виховання, навчання, молодші школярі, казка,
навчально-виховний процес, загальноосвітня школа.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Казкові історії мають фундаментальну якість: в них містяться важливі поради чи повчальні висновки відносно певної специфічної проблеми. Сюжети казок розгортаються подібним чином: герой стикається з проблемою і певним чином долає її, або зазнає поразки. Засіб, за допомогою якого герой розв'язує власну проблему, може стати в нагоді й іншій людині, яка

сприймає казковий сюжет. Якщо казка подається слухачеві з метою поради чи інструктування його про щось, то вона перетворюється на метафору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Об'єктом наукового дослідження казка і казкотворчість стають у ХІХ ст., здебільшого цей феномен вивчають в контексті гуманітарних наук, зокрема філології, історії, філософії, культурології. Відомі мовознавчі та літературознавчі праці, присвячені казці, пов'язані з іменами В. Я. Проппа, В. В. Анікіна, М. В. Васільєва, О. М. Горького, В. І. Даля, С. І. Мінца та ін. Вивченням філософсько-історичних та культурологічних аспектів казки займалися М. М. Бахтін, В. В. Зеньковський, О. Ф. Лосєв, А. В. Дахін та ін.

На початку минулого століття багатоаспектний світ казки стає предметом психолого-педагогічних досліджень. Маємо на увазі праці Т. І. Алієвої, Є. А. Аркіної, А. М. Виноградової, Л. М. Гурович, М. М. Кашиної, Т. І. Морозової, А. М. Орлова та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідити проблему виховання та навчання молодших підлітків через казку. Проаналізувати використання казки у творчому вихованні і навчанні молодших підлітків, особливості педагогічної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. В казках відобразилися світогляд народу, його морально-етичні та естетичні принципи, педагогічний геній, багатовіковий досвід виховання підростаючих поколінь. Саме тому казки потребують аналітичного підходу і наукового обґрунтування з точки зору жанрових особливостей та вивчення їх педагогічної цінності в плані навчання, виховання та розвитку молодших

школярів, формування особистісних якостей та особистості дитини в цілому.

Аналіз науково-педагогічної та психологічної літератури дозволив зробити такий висновок: по-перше, казка впливає на психічний розвиток дитини: розвиває почуття, мислення, уяву, фантазію, сприймання, волю. По-друге, розвиває розуміння мови на слух, словник, зв'язне мовлення, формує правильну граматичну будову, виховує звукову культуру. По-третє, казка навчає, виховує і соціалізує.

На уроках, де присутня казка, діти вчаться усвідомлювати свої почуття, емоції, бажання. Як справедливо помічають психологи (Т. Зінкевич-Євстигнєєва, Т. Грабовська, Н. Погосова), частіше всього гармонійному розвитку дитини заважає емоційна нестабільність.

Казка відкриває перед дітьми багатогранний спектр почуттів та емоцій. Найголовніша ознака казки у цьому відношенні полягає у ясності та чіткості змалювання позитивних і негативних рис характеру, дій персонажів, що викликають відповідні чіткі та ясні емоції. Софія Русова свого часу говорила, що світ різноманітний, він має багато відтінків, в яких дітям важко розібратися. Натомість у казці дитина може побачити чітку межу між добром і злом, любов'ю і ненавистю тощо [3, с. 109].

До лінгводидактичних можливостей казки віднесемо її здатність формувати мовну культуру особистості, оволодіння багатозначністю мови, її художньо-образним багатством, композиційно-сюжетною варіативністю.

Казка є одним із вирішальних факторів, що визначають розвиток словесної творчості молодшого школяра. Саме до казки найбільше наближуються дитячі словесні твори. Казки дітей відображають теми та зміст народних казок, герої дітей діють у нових ситуаціях, але з типовими рисами народних героїв, запозичуються специфічні казкові елементи

побудови сюжету (зачин, кінцівки), характерними є класичний принцип потрійності та деякі стилістичні засоби.

Чудодійним методом розвитку мовлення дітей називав В. О. Сухомлинський казку. За його словами, це «свіжий вітер, що роздуває вогник дитячої думки і мови» [4, с. 35]. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем, відкликається на події та явища навколишнього життя, висловлює ставлення до них. Початкове духовне виховання дитини відбувається також у казці.

Отже, В. О. Сухомлинський націлював увагу педагогів на використання казки як засобу розвитку творчого мовлення дітей.

Казка, вводячи молодшого школяра світ фантазії, пробуджує їх до активної діяльності. Спочатку до співтворчості, а у щасливому випадку – до творчості. Дитина через емоції і почуття, викликані казкою, сприймає колорит народності в передачі казкового образу, красу рідної мови.

Казки є ефективним прийомом усвідомлення важкого матеріалу. Цей жанр молодші школярі готові слухати, обговорювати безкінечно, їх захоплює сюжет, вони з непідробним інтересом стежать за діями незвичайних героїв, за розвитком подій. Читаючи чи слухаючи казку, дитина охоче занурюється у чарівний світ її персонажів, переймається подіями твору. Казка переносить дітей із буденного світу реальності у світ небуденності, пробуджує фантазію, емоційно зацікавлює і захоплює. Це важливо для розвитку мислення молодших школярів.

Істотна особливість казки полягає в тому, що у казці повчальність виражена не нав'язливо, не прямолінійно. Дітей приваблює захоплююча фабула, яскраво намальовані образи, дотепні характеристики.

Усім, хто працює з дітьми, на нашу думку, дуже важливо усвідомити ще одну особливість дитячого сприйняття казок. Часто дорослі, не сподіваючись на те, що дитина сама зрозуміє суть казки, починають її

пояснювати або ставити запитання, звернені більше до розуму дитини, а не до її почуттів. Казка ж адресується у першу чергу до серця маленького слухача. Казкові образи, стиль, мова і навіть ритм її викладу повідомляють малечі життєво важливі знання ненав'язливо, ніби закарбовуючи їх у їхній душі. А тому «дорослі» пояснення і роз'яснення часом тільки порушують процес природного для дітей «сердечного» засвоєння казки.

Аналіз казок збуджує дітей до формулювання оціночних суджень. Це важливо для розвитку мислення молодших школярів. Як свідчить практика проведення уроків читання, учні дають різні оцінки вчинкам одних і тих самих казкових героїв. Як діяти в цьому випадку, підкаже ситуація. Але одне можна рекомендувати напевно: гідність дітей не можна принижувати. Не слід категорично відкидати їхні думки (якщо це не нісенітниця). Найкраще показати, що одне із суджень найбільш вдале, а в окремих випадках і залишити всі оцінки, висловлені школярами.

Діти можуть складати казки, їм це дуже подобається. На уроці мови можна спочатку скласти казку всім класом, а потім поодиноці. Це не просто оповідання про фантастичні події, це цілий світ, у якому дитина живе. Симпатія дітей завжди на боці позитивних героїв. Добро торжествує, зло карається, а це у свою чергу є добрим виховним моментом під час уроку.

Дуже любляють діти творчі завдання над казкою: придумати за початком продовження казки, придумати казку за опорними словами або поміняти характери головних героїв казки, наприклад, у казці про Попелюшку її мачуха дуже добра жінка, яка всіх любить, усіма опікується, а Попелюшка справжня ледацюга. Написані казки можна інсценізувати, драматизувати, зробити до них ілюстрації, намалювати їх на асфальті. Треба дати дітям свободу творити, щоб вони використали всю свою фантазію, не ставити дитину в рамки. Скільки фантазії, доброго гумору панує на уроці, коли маленькі казкарі створюють «казку-ланцюжок», де

потрібно по черзі продовжити казку, в якій було тільки два слова: «Жили-були ...» або «Одного разу». Драматизація у свою чергу допомагає вибрати прихильну інтонацію, тон голосу, міміку, жести. Робота над казками є хорошим засобом розвитку творчого мислення, розвиває, збагачує мову, дозволяє збуджувати фантазію, уяву, стимулювати продуктивне мислення.

Вигадування казок викликає в дітей великий інтерес, дає можливість задовольнити потребу у творчості, гарантує успіх кожному.

Для того щоб стимулювати розвиток творчого мислення молодших школярів, створюються зовнішні ігрові умови та формуються необхідні мисленнєві операції за допомогою спеціальних вправ. В іграх мозок дитини може створювати нові ідеї, конструкції, об'єкти, продукти, які вдосконалюють уже досягнуте, реконструюють його або конструюють щось нове.

Корисним є використання фонохрестоматії, де казки подані в артистичному виконанні. Розповідання повинно бути виразним. Хорошим прийомом підготовки до виразного розповідання є читання казки в особах.

З виховною метою можна використовувати такі основні види емоційного розповідання народної казки:

- 1) театралізація – розігрування та показ казки учнями (тіньовий, іграшковий, ляльковий театри);
- 2) декламування – своєрідна гра інтонацій, спів повторів, пісень, віршиків;
- 3) ритмізування – ритміко-речитативна розповідь, на одній ритмічній кривій, з однією інтонацією

Емоційне розповідання точніше відображає емоції, що подаються у казці та допомагає змісту глибше проникати у дитячу душу, викликати зацікавлення та жагу пізнання. Треба розвивати у дітей емоційне розповідання.

Під час читання казок рекомендується роботу над казкою проводити як над реалістичним оповіданням. Не потрібно знижувати зацікавленість дітей, пояснюючи, що «так в житті не буває», що це вимисел. Дитячій уяві властиве яскраве, неординарне бачення світу, показаного в казці, і це приносить їм радість, вчить мріяти.

Доцільно використовувати казки для складання елементарних характеристик і оцінок, тому що персонажі казок переважно є носіями однієї-двох якостей, рис, які яскраво розкриваються у їхніх вчинках. Недоцільно переводити мораль в область людських характерів і взаємовідносин. Дидактизм казки настільки сильний, яскравий, що діти самі роблять етичні висновки.

Інсценізування казки у позакласній роботі допомагає виразити казкові характери, розвиває мовлення і творчі здібності дітей.

Казка використовується і для навчальних робіт, пов'язаних із складанням плану, оскільки вона чітко членується на сцени – частини плану, а заголовки легко відшуковуються у тексті казки.

Одним із головних завдань сучасної школи України є виховання творчої особистості, бо вона значно краще й легше пристосовується до побутових, соціальних і виробничих умов, ефективніше їх використовує та змінює відповідно до власних уподобань, переконань тощо.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Казки є ефективним прийомом усвідомлення важкого матеріалу. Цей жанр підлітки готові слухати, обговорювати безкінечно, їх захоплює сюжет, вони з невідомим інтересом стежать за діями незвичайних героїв, за розвитком подій. Читаючи чи слухаючи казку, дитина охоче занурюється у чарівний світ її персонажів, переймається подіями твору. Казка переносить їх із буденного світу реальності у світ

небуденності, пробуджує фантазію, емоційно зацікавлює і захоплює. Це важливо для розвитку мислення молодших підлітків.

Література

1. Аристотель. Поэтика / Собр. соч. в 4 т., Т. 4. – М.: Мысль, 1983. – С. 669-670.
2. Вачков И. В. Сказкотерапия. Развитие самосознания через психологическую сказку / И.В. Вачков. – М.: Ось-89, 2001. – 144 с.
3. Гнездилов А. В. Дым старинного камина / А. В. Гнездилов. – СПб.: Речь, 2002. – 290 с.
4. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Путь к волшебству. Теория и практика сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. – СПб.: Речь, 2000. – 246 с.
5. Лебедев О. Е. Притчи, сказки, метафоры в развитии ребенка / О. Е. Лебедев, Е. И. Роговцева, А. П. Тряпицына. – СПб: Речь, 2006. – 296 с.
6. Литвиненко С. А. Українська народна казка як засіб гуманного виховання / С. А. Литвиненко // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 1. – С. 76-82.
7. Лещенко М. Шкільне життя, казковий світ та особистість учня / М. Лещенко // Шлях освіти. – 2002. – №2. – С. 28-32.
8. Пабат В. В. Естетична палітра казок // Початкова школа. – 1996. – №3. – С. 26-28.
9. Павлюк Р. Психолого-педагогічний та лінгвістичний потенціал казки / Р. Павлюк // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія. Педагогічні науки. – Полтава, 2007. – Вип. 3-4 (55-56). – С. 209-216.

УДК 373.3.091.3

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
kov35@ukr.net*

ЛЕОНОВА К. Ю.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР – ОДНА ІЗ УМОВ ПІДВИЩЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ШКОЛЯРІВ

У даній статті розглянуте дослідження впливу дидактичних ігор на підвищення працездатності школярів, проаналізовано психолого-педагогічна література, визначена класифікація ігор та їх використання на уроках у початковій школі, здійснено дослідно-експериментальне дослідження гри в педагогічній теорії і практиці.

Ключові слова: гра, школярі, вчитель, урок, дидактичні ігри, структура дидактичної гри, загальні правила гри.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Явище гри здавна привертало увагу вчених-філософів, психологів, педагогів, мистецтвознавців, методистів тощо. Можливо, така різногалузевість вивчення призвела до того, що сьогодні єдиного визначення гри ми не знаходимо, оскільки його наявність мала б свідчити про розуміння

природи цього явища, а саме це і є в наш час основною проблемою для вчених, які досліджують феномен гри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Актуальність ігор у навчальному процесі не втрачається і у сьогоденні, а забезпечує подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність викладу навчального матеріалу і засвоєння його учнями.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення та дослідження впливу дидактичних ігор на підвищення працездатності учнів молодших класів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Гра практично з перших моментів свого виникнення виступає як форма навчання, як первинна школа відтворення реальних практичних ситуацій з метою їх освоєння. Вона сприятливо діє на розвиток психічних процесів, нових видів розумової діяльності, засвоєння нових знань та умінь молодших школярів, тому що в грі поетапне відпрацювання розумових дій відбувається постійно і ненав'язливо [1, с. 235].

Особливо важливе поєднання гри з навчальною діяльністю в початкових класах, коли складний перехід від дошкільного дитинства до школи зумовлює поступову зміну провідних видів діяльності – ігрової на навчальну [2, с. 123].

Дидактична гра має сталу структуру, що відрізняє її від інших видів ігрової діяльності. Основними елементами, які одночасно надають їй

форми навчання і гри, є дидактичні та ігрові завдання, правила, ігрові дії, результат.

1) Дидактичні та ігрові завдання. Наявність дидактичного завдання (або кількох) підкреслює спрямованість навчального змісту гри на пізнавальну діяльність дітей. Виконуючи під час гри ігрове завдання, діти виявляють активність, бажання і потребу розв'язати його.

2) Правила гри. Дотримання правил вимагає від дитини волевих зусиль, уміння взаємодіяти з іншими, переборювати негативні емоції у зв'язку з невдачами. У дидактичній грі правила є критерієм правильності ігрових дій, їх оцінки.

3) Ігрові дії. Завдяки цьому, діти реалізують свої ігрові задуми. Увага дитини в грі спрямована на розгортання ігрової дії, а захопленість ігровою ситуацією є передумовою мимовільного розв'язання дидактичного завдання. Завдяки ігровим діям і правилам дидактичні ігри, що використовуються на заняттях, роблять навчання цікавішим, сприяють розвитку довільної уваги, формуванню передумов для глибокого оволодіння змістом передбаченого програмою матеріалу.

4) Результат гри. Результатом дидактичної гри є її фінал. Відгадування загадок, виконання доручень, ігрових завдань, вияв кмітливості є результатом гри і сприймається дитиною як досягнення. Виявляється він і в задоволенні учасників гри від участі в ній. Для вихователя результатом гри є рівень засвоєння дітьми знань, їхній успіх у розумовій діяльності, налагодженні гармонійних взаємин [3, с. 1].

Функціонально всі види дидактичних ігор зорієнтовані на те, щоб навчати і розвивати учнів через ігровий задум. Ця їх властивість зумовлює особливості роботи педагога щодо використання ігрових методів у розвитку школярів [4, с. 342].

Дидактичні ігри покликані пом'якшити вплив перевантаження від одноманітної механічної роботи в процесі багаторазового повторення, сприяють загостренню уваги на етапі усвідомлення нових знань, термінів, понять, визначень [5, с. 134]. Сучасна психологія визнає, що гра охоплює всі періоди життя людини. Це – важлива форма її життєдіяльності, а не вікова ознака. Дидактичні ігри, які використовуються в початковій школі, виконують різні функції: активізують інтерес та увагу дітей, розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву, закріплюють знання, вміння та навички, тренують сенсорні вміння. Правильно побудована цікава дидактична гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості дитини. [6, с.192].

Гра належить до нетрадиційних, визнаних методів навчання і виховання, дошкільників, молодших школярів і підлітків. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функція діють у тісному взаємозв'язку. Традиційні уроки дають учневі змогу активно діяти всього кілька хвилин протягом навчального дня, коли, наприклад, він відповідає біля дошки. Левову частку іншого часу учень, у кращому разі, слухає вчителя, а частіше – просто очікує перерви. Пасивність неминуче призводить до втрати інтересу до предмета і до навчання загалом, енергія знаходить вихід у порушеннях дисципліни тощо [7, с. 67].

Проводити ігри, створювати ігрові ситуації важливо на кожному уроці. Це особливо стосується I класу – перехідного періоду, коли учні ще не звикли до тривалої напруженої діяльності. Вони швидко стомлюються, притуплюється їхня увага, набридає одноманітність. Тому гра має ввійти в практику роботи вчителя як один з найефективніших методів організації навчальної діяльності першокласників.

Гру можна пропонувати на початку уроку, сюди може входити усна лічба, повторення матеріалу, який буде опорою уроку. Ігри, що пропонуються на початку уроку, мають збудити думку учня, допомогти йому зосередитись і виділити основне, найважливіше, спрямувати увагу на самостійну діяльність. Інколи гра може бути фоном для побудови всього уроку. Коли діти стомлені, їм треба запропонувати рухливу гру. Проте, деякі ігри занадто збуджують емоції дітей, надовго відвертають увагу від основної мети уроку, з цими іграми треба бути акуратніше. Тому що, діти у цьому віці ще не вміють керувати своїми емоціями, переключати увагу, зосереджуватись у потрібні моменти. Тому ігри, пов'язані з сильним емоційним збудженням, слід проводити лише в кінці уроку, на етапі розвитку математичних знань учнів. Ми проводили дидактичні ігри і на етапі первинного закріплення знань.

Під час гри вчитель має постійно контролювати діяльність учнів, виконання ними правил, спрямовувати гру за питаннями чи репліками та непомітно підтримувати дітей підбадьорювати їх, запобігати виникненню можливих конфліктів між дітьми, не допускати помилкових дій тощо. В жодному разі вчитель не повинен захоплюватися лише дидактичною метою гри, недооцінюючи її виховне значення [8, с. 254].

У грі повинні брати участь всі учні класу. Тому завдання треба добирати короткі, посильні, розраховуючи на відповіді всіх учнів класу.

Слід уникати одноманітність завдань, організовуючи їх так, щоб дітям не доводилося довго чекати включення в гру, бо це може знизити їхній інтерес.

Загальні правила для учнів в процесі ігор можна сформулювати так:

1. Уважно слухай і запам'ятовуй хід гри, необхідні дії, їх послідовність.

2. Пам'ятай – успіх залежить від чіткого усвідомлення кінцевої мети, передбаченого грою результату гри. Не треба поспішати розпочати гру, не дослухавши до кінця вказівки вчителя. Поспіх часто призводить до грубих помилок, зайвих непотрібних дій.

3. Уважно слухай відповідь товариша, щоб у разі потреби виправити або доповнити його.

4. Додержуй своєї черги, не заважай товаришам, не роби зайвих рухів, дій, будь дисциплінованим.

5. Чесно визнавай свою помилку, якщо товариші довели, що ти неправий. Кожний може помилятися.

6. Не хитруй, не шукай легкого нечесного шляху для перемоги. Цим ти підводиш товаришів і втрачаєш свій авторитет. Поважають лише чесних та справедливих.

Отже, використання на уроках дидактичних ігрових методик є важливим засобом навчання і виховання. Часто в результаті таких занять навчанні учні починають проявляти інтерес і краще займатися. У багатьох дітей виявляються здібності, ініціатива, винахідливість.

Як вдалося встановити, що введення в процес навчання ігор сприяє поглибленню пізнавального інтересу, підвищенню мотивації навчальної діяльності, розвитку комунікативних умінь і тому сприяє підвищенню працездатності учнів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підсумовуючи можна зробити висновок, що в педагогічній роботі велику увагу слід приділяти дидактичним іграм на уроці. Дидактична гра сприяє кращому засвоєнню знань учнями. Ігри можна використовувати на різних етапах засвоєння знань: на етапах пояснення нового матеріалу, його закріплення, повторення, контролю. Гра дозволяє включити в активну пізнавальну діяльність більше учнів. Також,

гра допомагає вчителю донести до учнів важкий матеріал у доступній формі. Вона повинна вирішувати як освітні завдання уроку, так і завдання активізації пізнавальної діяльності, і бути основою у розвитку пізнавальних інтересів учнів.

Література

1. Брижатенко О. Можливості імітаційно-дидактичної гри у формуванні пізнавальної активності старшокласників / О. Брижатенко // Шлях освіти. – 2011. – №7. – С. 37.
2. Воробйова С. Дидактична гра в процесі навчання / С. Воробйова // Рідна школа. – 2010. – №10. – С. 48.
3. Структура дидактичної гри. <http://studentam.net.ua/content/view/3610/97/>
4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2009. – 418 с.
5. Жорник О. Використання дидактичних ігор у навчанні // Рідна школа. – 2010. – №4. – С. 64.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Генеза, 2002. – 368 с.
7. Кудикіна Н. Ігрова діяльність у початковій освіті / Н. Кудикіна // Відкритий урок. – 2008. – №5. – С. 32.
8. Саюк В. Історико-педагогічний аналіз використання гри у навчальному процесі / В. Саюк // Рідна школа. – 2008. – №7. – С. 52.

УДК 373.5.015.31:796.41

ЦИБУЛЬКО Л. Г.

*доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ
«Донбаський державний педагогічний університет»*

АРАКЕЛЯН Л.

*студентка 3 курсу факультету фізичного виховання
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
liana011999@gmail.com*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ АТЛЕТИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ НА ЗДОРОВ'Я СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті висвітлено позитивна роль впливу атлетичної гімнастики на розумову працездатність кардіореспіраторної системи, силову підготовленість, фізичні та функціональні якості організму старшокласників.

Ключові слова: атлетична гімнастика, розумова працездатність, фізична підготовленість, вправа.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В останній час старшокласники стали приділяти велику увагу різним формам фізичної культури. Дефіцит рухової активності пов'язаний з тим, що за навчальним планом на фізичне виховання відводиться 2-4 години на тиждень. Тоді, як для молодого людини руховий тижневий режим повинен становити 8-10 годин. Таким чином, дефіцит рухової активності очевидний. Крім того, слід зазначити, що зараз старшокласники стали віддавати перевагу силовим видам спорту. У наш час все більшу популярність завойовує

атлетична гімнастика. Цей вид фізичної культури став одним з самостійних занять фізичним вдосконаленням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Заняття атлетичною гімнастикою останнім часом набуло широкого поширення серед юнаків і дівчат з метою корекції фігури, поліпшення фізичного розвитку, отримання оздоровчого ефекту. Однак при заняттях атлетичною гімнастикою можуть спостерігатися як позитивні, так і негативні впливи на стан здоров'я людей, що займаються.

Позитивний ефект при заняттях атлетичною гімнастикою полягає в гіпертрофії м'язів (до певної межі), зростанні м'язової маси, сили, силової витривалості, що покращує функцію так званого «м'язового насоса», яка полягає в прощтовхуванні венозної у напрямку до серця при м'язовому скороченні, полегшуючи й покращуючи роботу серця.

Розвиток м'язів тулуба служить формуванню м'язового корсету, необхідного для фіксації органів черевної порожнини, малого таза і так само утриманню хребта в правильному положенні.

Однак розвиток м'язів при заняттях атлетичною гімнастикою не повинен бути самоціллю, так як одна атлетична гімнастика не дає приросту аеробної продуктивності: чим більше м'язова маса, тим більше потрібно кисню для її забезпечення, а такі відносні показники як ЖЕЛ/м і МСК/м стають навіть гірше.

Негативним ефектом атлетичної гімнастики є підвищення артеріального тиску при виконанні статичних силових вправ, які нерідко виконуються з напруженням і затримкою дихання. Тому силові вправи статичного характеру не рекомендовані юнакам і дівчатам з надмірною

масою тіла і, як правило, підвищеним артеріальним тиском. Вони більше підійшли б підліткам астенічної статури зі зниженим АТ. Як показали спеціальні вимірювання артеріального тиску, підняття ваги всього лише в 5 кг викликає істотне підвищення систолічного артеріального тиску.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Численні дані свідчать про те, що поєднання силових вправ з іншими засобами різнобічної фізичної підготовки дозволяють досягти високого рівня розвитку основних фізичних якостей і функцій організму

При заняттях атлетичною гімнастикою необхідно виконувати наступні правила:

- поєднувати заняття силової спрямованості з вправами, здатними підвищувати аеробні можливості (дихальні вправи, циклічна силова робота з легким бігом або без нього);
- підйом снаряда виробляти на фазі видиху, що виключає затримку дихання і напруженні;
- перед початком занять силовими вправами робити розминку аеробного спрямованості (ходьба, пробіжки);
- чергувати виконання вправ (4-6) для нижніх кінцівок з вправами (4-8) для верхніх кінцівок;
- навантаження повинна підбиратися так, щоб займається міг зробити 10-15 повторень вправи;
- закінчувати заняття атлетичною гімнастикою вправами на розслаблення протягом 10-30 хвилин.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Цінність занять атлетичною гімнастикою на організм старшокласників не заперечна. В результаті зовнішніх обтяжень, які мають місце в процесі занять атлетичною гімнастикою, поліпшується обмін позаклітинної рідини і

крові, істотно зростає кровоток в працюючих м'язах, що дозволяє швидко відновлювати травмовані м'язи і зв'язки. Під час занять атлетичною гімнастикою, можна створювати ізольовано в різних м'язових групах потужний кровоток, і цим самим домагається, цілеспрямованого впливу на організм. В цілому тренування атлетичною гімнастикою є сильним засобом для відновлення здоров'я, поліпшення біосинтезу і підвищення енергетики.

Відповідно до цього, метою нашої роботи було вивчення змін у фізичному розвитку, фізичної підготовленості та інших функцій організму школярів під впливом занять атлетичною гімнастикою.

Експеримент проводився упродовж року і в ньому брали участь 20 школярів старших класів. Всі займалися атлетичною гімнастикою й були розподілені на дві групи, в кожній по 10 осіб (експериментальна і контрольна). Тривалість занять складала 90 хвилин, три заняття в тиждень. Програма занять атлетичною гімнастикою складалася з 12 комплексів вправ силового характеру з послідовним зростанням навантаження. Кожен комплекс включав 7-9 вправ динамічного характеру на основні м'язові групи з переважною спрямованістю на розвиток сили. Вправи загального фізичного впливу з проявом значних силових зусиль включалися в першій половині комплексу, а вправи з локальної спрямованістю – в кінці основної частини заняття. Кожен комплекс використовувався упродовж місяця. Під час експерименту вправи замінялися з урахуванням сприятливого впливу на опорно-руховий апарат і основні функції організму школярів.

В процесі експерименту, до і після його закінчення реєструвалися показники фізичного розвитку, фізичної підготовленості та основних функцій організму. Крім цього, за допомогою коректурних таблиць Анфімова визначали показники розумової працездатності, як до, так і після

навчальних занять, а також до і після занять атлетичною гімнастикою. Школярам пропонувалося протягом двох хвилин закреслювати 2 певні літери. Обчислювався коефіцієнт уваги (КУ).

У таблиці наведено результати змін досліджуваних якостей організму старшокласників до і після експерименту.

Як впливає з таблиці позитивні зрушення спостерігалися у всіх показниках ($P < 0,05$). Винятком склав компонент фізичного якості, зростання школярів, який суттєво не змінився. Цілком ймовірно, один рік експерименту виявився недостатнім для внесення суттєвих змін до цього показника. У нашому експерименті брали участь школярі старших класів, середній вік яких склав 17 років. Покращилися показники силової підготовленості школярів на 37%, фізичного розвитку на 32,8%. Статистично знизилися показники серцево-судинної системи ($P < 0,05$). Збільшилася життєва ємкість легень, яка склала 4900 мл. проти 4200 мл. до експерименту. Всі ці дані свідчили про хорошому функціональному стані кардіореспіраторної системи школярів. Отримані результати максимального споживання кисню після експерименту (3480 мл./хв./кг) виявилися досить високими, що відповідало найвищій ступені фізичної підготовленості школярів.

Що стосується показників розумової працездатності, то під впливом навчальних занять вони знижувалися, а під впливом атлетичною гімнастикою в поєднанні з іншими видами фізичних вправ, розумова працездатність поліпшувалася. Однак, потрібно зазначити, що перші місяці експерименту поліпшення розумової працездатності не спостерігалося.

Тільки в кінці експерименту, після закінчення року поліпшення розумової працездатності набуло сталого характеру. Результати аналізу, отриманих даних, показали, що коефіцієнт уваги покращився на 45%.

Таблиця

Динаміка фізичного розвитку, фізичної підготовленості і функцій організму школярів, що займаються атлетичною гімнастикою.

№ з/п	Показники	Результати		
		До експерименту	Після експерименту	P
1	Вага тіла, кг	72±0,8	75,3 ± 0,9	<0,05
2	Зростання, см	177± 0,7	179± 1,1	>0,05
3	Обхват грудної клітки, см	92 ±0,6	96 ±0,4	<0,01
4	Екскурсія грудної клітини, см	5,4± 0,3	7,7± 0,5	<0,05
5	Обхвати в розмірах, см: плеча - при напрузі, плеча -при розслабленні стегна, гомілки, ший, талії	32±0,5 29,4±1,1 55± 0,9 36±0,7 39±1,4 80 ±1, 3	35±1,0 32±1,2 59±1,3 39±1,0 42±1,5 83 ±1,1	<0,05 <0,05 <0,01 <0,05 <0,05 <0,05
6	Обсяг ЖЕЛ, мл	4200 ±4,3	4900± 4,8	<0,001
7	Динамометрія, кг	54,7± 1,5	62 ±1,6	<0,001
8	Гнучкість хребетного стовпа, см	12± 1,4	16 ±1,6	<0,001
9	ЧСС у спокої, уд / хв	72 ±1,6	66 ±1,5	<0,05
10	АТ, мм рт.	125/80	120/70	<0,005
11	МСК, мл/хв/ на 1 кг	2850	3480	<0,001

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Заняття атлетичною гімнастикою виявили істотні зміни всіх досліджуваних компонентів. Ці зміни носили достовірний характер, виключення склав показник зростання школярів.

Під впливом атлетичної гімнастики відбулося статистичне, достовірне поліпшення розумової працездатності.

У котрі займаються школярів атлетичною гімнастикою показники серцево-судинної системи знизилися. А життєва ємкість легень статистично достовірно збільшилася, що відповідало про хороший стан кардіореспіраторної системи старшокласників.

Силові показники зросли, гнучкість хребта покращилася ($P > 0,01$).

М'язові обсяги плеча, гомілки, стегна, шиї і вага тіла збільшилися ($P < 0,05$).

Література

1. Воробйов А. А., Сорокін Ю. К. Анатомія сили. - М.: ФиС, 1980.
2. Давидов О. Ю., Головіхіна Е. А. Вплив занять атлетичною гімнастикою на розумову і функціональну працездатність і функціональний стан студентів // Фіз. культ.: виховання, освіту, тренування. – 2008, № 5. – С. 24-27.
3. Кремень В. Г. Про затвердження навчальних програм з фізичного виховання для вищих навчальних закладів України I-II, III-IV рівнів акредитації. Наказ № 757, 14.11.2003 р. М. Київ.
4. Ільїн Е. П. Від культури фізичної – до культури здоров'я. // Теорія і практика фіз. культ. – 1994, № 12. – С. 42-48.
5. Малахов Г. П. Здорові м'язи – шлях до здоров'я і довголіття. – 2004, Генеша. – С. 71-98.
6. Фурманов А. Г., Юспа М. Б. Джерела бадьорості, здоров'я, працездатності. – Мінськ, Полум'я, 1981.
7. Купер К. Аеробіка для гарного настрою. – М.: ФиС, 1989. – 224 с.
8. <https://studwood.ru//>
9. <http://po-teme.com.ua>

УДК 373.015.3:159.923

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
kov35@ukr.net*

МАРТИШЕВА А.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

ІДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Стаття присвячена проблемі реалізації педагогами індивідуального підходу до дітей в освітній роботі, створення найсприятливіших умов для розвитку кожної дитини як своєїрідної, неповторної, унікальної індивідуальності.

Ключові слова: індивідуальний підхід, розвиток особистості, молодший школяр, школа, навчально-виховний процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні пріоритетним напрямком перебудови освітньої роботи в школі є орієнтація на кожного учня. Особистісно зорієнтована модель початкової освіти пред'являє учителю навчального закладу високі вимоги до його особистісної та професійної компетентності. Сучасний педагог має поєднувати у своїй роботі загальнотеоретичні досягнення педагогіки, практичний досвід, індивідуальні переваги та особливості дітей, з якими

він працює. Вчителя розуміють важливість здійснення індивідуального підходу до учнів і необхідність урахування їхніх індивідуальних відмінностей у освітньому процесі навчальних закладів, але не завжди дотримуються цих положень. Аналіз сучасної практики початкової школи засвідчив, що принцип індивідуального підходу не завжди є пріоритетним у роботі більшості вчителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Провідним принципом виховання і розвитку учнів загалом, та учнів початкової школи зокрема, небезпідставно вважається принцип індивідуального підходу. Питання щодо його реалізації у навчально-виховному процесі піднімалися в працях багатьох видатних педагогів і психологів (А. Виготського, В. Давидова А. Дістервега, Д. Ельконіна, Я. Коменського, К. Ушинського та ін.). Ці та інші науковці не тільки розкрили важливість реалізації індивідуального підходу в освітньому процесі, але й серйозною займалися теоретичною і практичною розробкою даної проблеми на рівні педагогічної технології.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення особливостей реалізації індивідуального підходу у навчальній і виховній діяльності учнів початкових класів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Індивідуальний підхід до учнів – це важливий компонент методики навчально-виховної роботи вчителя. Адже реалізація індивідуального підходу вимагає від педагога глибоких знань психології, фізіології дітей, методів та прийомів роботи для забезпечення високоякісного засвоєння кожним учнем основ наук у початковій школі, розвитку особистості. Означені знання і вміння щодо

їхнього застосування складають професійну компетентність вчителя початкової школи [6].

У XVII сторіччі автор «Великої дидактики» і «Материнської школи» Я. А. Коменський відзначав, що в дітях більше здорової первонародженої чистоти і непогрішності, ніж вважалося раніше, тому слід сприяти їхньому розвитку.

Коменський пропонував розвивати у дітей спочатку зовнішні почуття, потім пам'ять, потім розуміння і потім судження. Виходячи з того, що «природа ніколи не робить нічого марного» [4, с. 352], він вважав, що в школах «потрібно викладати тільки те, що приносить найбільш ґрунтовну користь як у справжній, так і в майбутньому житті» [4, с. 352].

Я. А. Коменський реалізував підхід до вивчення індивідуальних особливостей учнів і врахування цього на практиці навчальної і виховної роботи. Він набагато випередив своїх сучасників (і послідовників також) у розумінні індивідуальних якостей, необхідності і значущості індивідуального і диференційованого підходу до дітей у процесі їхнього навчання і виховання.

Я. А. Коменський, вболіваючи за загальну освіту, бачив єдиний шлях реалізації такого підходу класно-урочну систему, що дасть можливість охопити навчанням якомога більше дітей. Водночас він розумів, що саме в класно-урочній системі схована небезпека підвести всіх учнів під один шаблон, позбавити їх своєрідності та індивідуальності. Тому Я. А. Коменський наполегливо пропонував учителям вивчати і враховувати індивідуальні особливості учнів і писав про це в усіх своїх педагогічних працях [4, с. 439].

Теорія А. С. Макаренка врахувала індивідуальний підхід до особистості в процесі колективного виховання. Слід підкреслити, що формуючий колектив і виховуючі відносини у ньому він вимагав

«індивідуального колективу», який розумів, як встановлення кожної окремої індивідуальності, що є важливим аспектом особистісно-орієнтованого виховання.

Педагогічний пошук завжди зобов'язує педагога відмовитися від загальних схем і шаблонів, зосередивши свою увагу на особистості дитини, авансом сприймаючи її як творчо обдаровану. Такий підхід до особистості дитини має бути провідним у роботі вчителів.

Індивідуальний підхід передбачає побудову всієї системи виховання з урахуванням фізичних і духовних особливостей кожної дитини, що зумовлюється деякими природженими відмінностями або тими, що виникають внаслідок специфічних умов життя дитини та особливостей її виховання. Врахування індивідуальних відмінностей дитини є однією з важливих умов успіху у вихованні.

В індивідуальному підході до дитини у процесі виховання можна виділити два аспекти – педагогічний і психологічний. Педагогічний аспект індивідуального підходу полягає у виборі таких засобів і форм впливу на учня, які найбільш відповідають його особливостям, настроям у даний момент і завдяки цьому забезпечують оптимальний виховний ефект. Психологічний полягає у встановленні неповторної своєрідності учня.

Здійснення індивідуального підходу у процесі виховання означає передусім виявлення загальної спрямованості особистості учнів, їх схильностей та змісту інтересів. Врахування цього допомагає педагогу підтримувати і стимулювати розвиток позитивних сторін особистості учнів.

Необхідність індивідуального підходу зумовлюється тим, що на одні і ті ж засоби і форми виховного впливу кожен учень реагує по-різному. Залежно від особливостей його розвитку, почуттів, волі, темпераменту, характеру, що виникли раніше за стосунки з однокласниками, з

вихователем на даному етапі. Все це спричиняє суттєві індивідуальні відмінності у ставленні кожного учня до самих виховних впливів. Ігнорування індивідуальних особливостей знижує ефективність впливів учителя на учня, а іноді дає небажані наслідки.

Важливе значення в здійсненні індивідуального підходу до учнів має педагогічна оцінка їхньої діяльності і поведінки. При цьому об'єктом оцінки мають бути передусім мотиви дій та вчинків, а не лише їх результати.

Однією з вимог індивідуального підходу є чітка диференціація методів і форм виховного впливу на учнів. Заохочення «як засіб стимуляції» потрібно застосувати до кожного учня, але в першу чергу до тих учнів, в яких вчитель помічає нерішучість та відсутність зацікавленості. Заохочування по-різному впливає на учнів. На самовпевненого учня похвала може вплинути негативно: спонукати до самозаспокоєння, зазнайства, а на скромного – позитивно.

Такту і почуття міри вимагає також застосування вчителем і покарань як форм виховного впливу. Якщо в учня досить розвинені почуття власної гідності чи самокритичність, то у випадку порушення ним норм поведінки чи невиконання доручення (якщо це трапляється з даним учнем дуже рідко) досить обмежитися засуджуючим поглядом чи зауваженням. Стосовно ж іншого учня така форма покарання може виявитися надто м'якою і безрезультатною. Але й найсуворіше покарання не повинно ображати учня, принижувати почуття його власної гідності.

Важливим педагогічним фактором у здійсненні індивідуального підходу до учнів є їх самооцінка. Відомо, що вже під кінець старшого дошкільного віку у дитини складається більш чи менш виразна і стійка оцінка своїх можливостей, якостей. Таким чином, вже з першого класу вчителю доводиться враховувати індивідуальні відмінності самооцінки

кожного учня. Якщо у дитини склалася неадекватна, над міру висока самооцінка, то у неї, як правило, виявлятимуться такі риси, як зазнайство, неповага до товаришів, прагнення виділитися з-поміж них, бути в усьому першою тощо. Ігнорування проблем з поведінкою учня з сім'єю і педагогами, або надмірна строгість у ставленні до дитини й оцінці її дій можуть спричинити іншу крайність, коли у дитини поступово виникає неадекватна, занижена самооцінка, яка теж негативно позначається на всій поведінці учня, зумовлюючи такі особливості, як боязкість, замкненість у собі, невпевненість у власних силах, безініціативність та інші.

Одним з важливих аспектів індивідуального підходу є врахування особливостей темпераменту учнів, що зумовлюється типом їх нервової системи.

Наприклад, стосовно учня-сангвініка доцільно проявляти більше уваги до сталості уподобань, стійкості реакцій на оточуюче середовище. Меланхолік потребує частого підбадьорювання, схвалення, завдяки чому можна підвищити рівень його упевненості у власних силах. У контактах з флегматиком вчитель зважає на повільність його реакцій, а разом з тим долає його інертність, тактовно стимулюючи швидкість рухів мовлення, варіацію почуттів. У холерика, враховуючи його неврівноваженість, слід формувати стриманість та саморегуляцію своїх дій та вчинків. Урахування цих індивідуальних відмінностей тим важливіше, чим молодший учень.

Працюючи з усім класом, вчитель повинен вміти стежити за роботою кожного учня, бачити поодинокі випадки індивідуальних проявів та варіативно (професійно і толерантно) реагувати на кожен з них. Уміння стежити за роботою учнів, усіх разом і кожного зокрема, в класі – це початковий момент реалізації індивідуального підходу у шкільній роботі. У зв'язку з цим виникає питання про формування спостережливості

вчителя, вміння аналізувати різні прояви індивідуальних особливостей учнів, робити висновки і відповідно на них реагувати.

Індивідуальний підхід до учнів початкової школи повинен базуватися на врахуванні вчителями особисто пережитого досвіду дитини, умов сімейного виховання, що складає індивідуальну історію розвитку кожного учня. Накопичений досвід дозволяє дитині проявляти здатність поводитися незалежно, ініціативно, свідомо, відповідально, або навпаки. Індивідуальний досвід накопичується завдяки власній індивідуальній практиці, оцінним судженням авторитетних дорослих, оцінкам однолітків і власним порівнянням себе з однолітками. Отже реалізація індивідуального підходу неможлива без урахування в педагогічному процесі індивідуальної історії життя кожної окремої дитини [5, с. 15].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Індивідуальний підхід до дітей повинен включати такі засоби:

- використання завдань творчого характеру, які передбачають пошуки дитиною оригінальних, нестандартних розв'язків, необхідність обґрунтування запропонованих рішень;
- створення проблемних ситуацій, використання елементів проблемного навчання, що дозволяє активізувати пізнавальну діяльність дитини, реалізувати її творчий потенціал;
- впровадження елементів діалогового (інтерактивного) навчання, яке забезпечує розвиток у дітей вмінь долати однобічний підхід до розгляду певної проблеми;
- використання додаткового матеріалу, який значно виходить за межі навчальної програми з метою розширення кругозору учнів;
- організація пошукової роботи дітей з тематики, яка викликає їхній інтерес;

- послідовність у просуванні за рівнями навчання.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти в Україні. Історія. Теорія : підручник / Анатолій Миколайович Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
2. Безруких М. М. Знаете ли вы своего ученика? : книга для учителей / М. М. Безруких, С. П. Ефимова. – М. : Просвещение, 1991. – 176 с. – [(Б-ка учителя нач. классов)].
3. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / за ред. В. Г. Кременя, [укл. О. О. Любар]. – К. : Знання, 2005. – 767 с.
4. Коменский Я. А. Великая дидактика. Избранные педагогические сочинения / Я. А. Коменский. – М.: Уч.пед.издат, 1955. – 638 с.
5. Рабунский Е. С. Индивидуальный подход в процессе обучения школьников (на основе анализа их самостоятельной деятельности) : Монография / Е. С. Рабунский. – М. : Педагогика, 1975. – 184 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 544 с.

УДК 37.013

ЦИБУЛЬКО Л. Г.

*доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ
«Донбаський державний педагогічний університет»*

МІНАЄВА О.

*студентка 3 курсу факультету фізичного виховання
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У запропонованій статті автором розглядаються проблеми з якими зустрічаються майбутні вчителі фізичної культури в реалізації принципу гуманізму. Доведено, що якщо майбутні вчителі на уроках фізичної культури матимуть необмежені можливості для становлення особистості, вони зможуть не тільки приймати участь у формуванні гуманістичних ціннісних орієнтацій, а й вдало управляти цим процесом, висуваючи виховні завдання та обов'язково досягнуть позитивного результату.

Подано аналіз анкетування проведеного серед студентів. Визначено, що гуманізація процесу фізичного виховання проявляється у зміні форм спілкування, відмові від насильницьких методів у стосунках з майбутніми учнями та створенні умов для усвідомленої участі у навчальному процесі його учасників. Зазначено, що необхідно створювати певні умови кожному учаснику педагогічного процесу для повного розвитку своїх фізичних здібностей та перенацілювати майбутніх вчителів з результатів навчання на способи його досягнення.

Ключові слова: гуманізація, майбутні вчителі, методи виховання, моральність, фізичне виховання, ціннісні орієнтації.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільства в нашій країні, зумовили переоцінку моральних цінностей майбутніх учителів. Важливе місце в структурі їх ціннісних орієнтацій займають гуманні якості, формування яких є необхідною умовою особистості майбутнього вчителя.

Мораль незалежної демократичної України проголошує вищі гуманістичні цінності у взаєминах між людьми – стосунки дружби, братерства, взаємодопомоги і людинолюбства, милосердя і поваги до людської гідності, все те, що входить у поняття «гуманізм».

Спонукає до гуманізації і прийняття «Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту в Україні» [3], метою якої є орієнтація українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту на демократичних і гуманістичних засадах, а також формування гуманістичних цінностей та створення умов для всебічного і гармонійного розвитку людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблемі сутності гуманізму в освітньому процесі присвячені праці Г. Балла, І. Бега [1], А. Гончаренка, О. Савченко [4]. Дослідженню впровадження та реалізації формування гуманістичних цінностей у майбутніх вчителів І. Зязюна [2], А. Сущенка, В. Кряжа, Б. Шияна [5] та ін.

Зважаючи на особливу значущість цієї проблеми, вона поки що не знайшла належної реалізації у процесі підготовки вчителів фізичного виховання, не достатньо розроблено та методологічно не обґрунтовано засоби, методичні прийоми гуманістичного виховання, не розроблено відповідних методичних рекомендації для вчителів фізичної культури.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сформованості гуманістичних ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Спостереження за станом функціонування фізичної культури в Україні на даному етапі її розвитку та системи фізичного виховання школярів дає змогу констатувати, що криза фізичного виховання викликана не стільки незадовільним матеріальним забезпеченням, скільки неприйняттям сучасною молоддю жорстких авторитарних форм занять [6].

Отже, кризова ситуація, що склалася в системі фізичної культури в Україні, і застарілі вимоги, що не враховують інтересів сучасних школярів, зумовлює необхідність радикальної перебудови системи навчання майбутніх вчителів фізичного.

Така перебудова можлива на основі реалізації принципу гуманізму у процесі навчання майбутніх вчителів фізичного виховання. Гуманізація та демократизація процесу фізичного виховання, на думку Б. Шияна [5], вигідно відрізняється тим, що вчать учителя вирішувати проблеми учнів з їх активною участю. Вони обговорюють плани своєї діяльності, приймають рішення, обирають оптимальний варіант, але при цьому залишають за вчителем право приймати остаточні рішення. Демократичний стиль управління вимагає прояву певної терпеливості

вчителя, врахування ним критичних суджень учнів, розуміння дітей, виникнення в їх особисті справи та проблеми.

Гуманізація процесу фізичного виховання проявляється у зміні форм спілкування, відмові від насильницьких методів у стосунках з учнями, створенні умов для усвідомленої участі у навчальному процесі його учасників, повній відповідності завдань, засобів і методів можливостям тих, хто займається, їх досвіду, рівню досягнень та інтересів; створенні умов кожному учаснику педагогічного процесу для повного розвитку своїх фізичних здібностей; перенацілення учнів з результатів навчання на способи його досягнення.

Фізичне виховання – гуманістичний вид навчальної діяльності за своєю сутністю, бо завдяки своїм засобам вона впливає на фізичну і духовну сферу особистості. В процесі фізичного виховання учні і вчителі вступають у навчально-виховні відносини, в результаті яких розвиваються не тільки фізичні якості, але й виховуються гуманістичні цінності. Теоретико-методичною основою гуманізації процесу фізичного виховання повинен бути гуманізм педагогіки та гуманізм теорії і методики фізичного виховання. Фізичне виховання у гуманному суспільстві, має бути валеологічно орієнтованим, тобто дотримуватися оздоровчого принципу в організації та проведенні занять з фізичної культури.

У процесі фізичного виховання школярів, як і в будь-якому іншому цілісному педагогічному процесі, розв'язуються не тільки специфічні, але і загальні завдання соціальної системи виховання, які забезпечують єдність фізичного і духовного вдосконалення особистості. Отже, майбутні вчителі фізичного виховання на уроках мають необмежені можливості впливати на моральне становлення особистості учня. Ці можливості закладені у самій специфіці предмету. І якщо вони навчаться управляти цим процесом, висуваючи виховні завдання, то досягнуть позитивного результату:

прищеплять дітям культуру, інтелігентність, доброзичливість, прихильність, милосердя, формує національні почуття [6].

Для вирішення завдань фізичного виховання і спорту чинна система потребує більш ефективної організації, яка допоможе розширити і поглибити реалізацію принципу гуманізму у процесі підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання.

На нашу думку, майбутні вчителі фізичної культури повинні бути пропагандистами ціннісно-мотиваційного ставлення учнів до занять фізичною культурою та спортом. Названий нами процес індивідуалізації повинен захопити і таку сферу, як виховання гуманістичних цінностей, тому що занепад головних загальнолюдських цінностей тягне за собою і руйнацію цінностей фізичної культури.

Важливим чинником гуманізації навчально-виховного процесу з фізичного виховання і спорту є прийняття «Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту» в Україні [3]. Метою її є орієнтація українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту на демократичних і гуманістичних засадах, а також формування гуманістичних цінностей та створення умов для всебічного і гармонійного розвитку людини.

Щоб з'ясувати погляди майбутніх вчителів фізичної культури, щодо стану реалізації принципу гуманізму в процесу фізичного виховання, нами проведено опитування 50 студентів старших курсів, які вже були на практиці в освітніх закладах.

Питання анкети були спрямовані на виявлення проявів реалізації принципу гуманізму на сучасному етапі розвитку фізичної культури і спорту.

Одним із проявів гуманізму є дотримання здорового способу життя. Водночас лише 31,6% респондентів відповіли, що з ними проводилися бесіди на заняттях з фізичної культури про здоровий спосіб життя, 34,2% студентів

таких бесід не пригадують, а 32,2% вказали, що такі бесіди проводились інколи.

Отже, на думку абсолютної більшості (96,5%) студентів, навчально-виховний процес з фізичної культури повинен базуватися на принципі гуманізму. Принцип гуманізму на практиці реалізують, на думку студентів, лише дещо більше третини (39,6%) вчителів фізичної культури; майже половина (49,6%) з них використовує демократичний стиль проведення занять з фізичної культури; 35,2% вчителів фізичної культури залучають студентів до формування змісту та вибору засобів і форм занять.

Наступна група питань визначала, чи реалізується принцип гуманізму на сучасному етапі розвитку системи освіти.

Опрацювавши відповіді нами було встановлено, що принцип гуманізму реалізується при проведенні занять з фізичної культури не всіма педагогами. На думку 63%, вони діють відповідно до вимог даного принципу, 11% респондентів відповіли, що не реалізується принцип гуманізму при проведенні занять з фізичної культури взагалі, а 26% вважає, що роблять це «Інколи». Студенти вважають, що лише 39,6% вчителів фізичної культури діють згідно принципу гуманізму, 26,4% стверджує, що вчителі не дотримуються положень цього принципу. А 36% респондентів відповіли, що педагоги роблять це «Інколи».

Більше половини (76%) майбутніх учителів вважають, що особисті інтереси учнів щодо рухової активності під час проведення уроків фізичної культури враховуються, 20% опитаних беруть до уваги особисті інтереси учнів «Інколи», а 4% опитаних ігнорують ці інтереси.

Слід зауважити, що на думку студентів, 44% вчителів фізичної культури лише «Інколи» надають можливість учням формувати зміст навчально-виховного процесу, вибирати засоби і форми занять. 16,5% стверджують, що не надають такої можливості взагалі.

Також необхідно звернути увагу на те, що на думку студентів 8,5% школярів не залучаються вчителями до проведення фрагментів уроку фізичної культури, 26,5% учнів «інколи» мають таку можливість, та 65% вчителів залучають учнів до проведення фрагментів уроку. Спостерігаючи за цим процесом, можна зробити висновок, що в більшості випадків він є спонтанний, адже вчителі залучають до проведення фрагментів уроку фізичної культури учнів, які заздалегідь не готуються й не володіють відповідними знаннями для проведення фізичних вправ. Тому без належної підготовки цей процес негативно впливатиме на фізичний розвиток учнів.

Підсумовуючи результати опитування майбутніх вчителів, можна зробити наступний висновок: на думку абсолютної більшості (83,5%) навчально-виховний процес з фізичної культури повинен будуватися на засадах принципу гуманізму.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Майбутні вчителі фізичної культури зустрічаються з труднощами в реалізації принципу гуманізму, саме через його теоретичну нерозробленість та відсутність експериментального обґрунтування. Майбутні вчителі на уроках фізичної культури матимуть необмежені можливості для становлення особистості, ці можливості закладені в самій специфіці предмету. І якщо вони зможуть управляти цим процесом, висуваючи виховні завдання, то обов'язково досягнуть позитивного результату.

Проведене нами опитування виявило, що абсолютна більшість (96,5%) студентів вважають, що навчально-виховний процес повинен базуватися на принципі гуманізму; водночас принцип гуманізму, як вважають студенти (після відвідування практики), на практиці реалізує лише дещо більше третини (39,6%) вчителів фізичної культури; лише майже половина (49,6%) з них використовує демократичний стиль управління;

учителів фізичної культури надають можливість учнівській молоді брати участь у формуванні змісту, виборі засобів і форм занять.

Ключовими у нашому дослідженні є визнання, що гуманізація процесу фізичного виховання проявляється у зміні форм спілкування, відмові від насильницьких методів у стосунках з майбутніми учнями; створенні умов для усвідомленої участі у навчальному процесі його учасників; повній відповідності завдань, засобів і методів можливостям тих, хто займається, їх досвіду, рівню досягнень та інтересів; створенні умов кожному учаснику педагогічного процесу для повного розвитку своїх фізичних здібностей; перенацілення майбутніх вчителів з результатів навчання на способи його досягнення.

Сучасні педагоги не достатньо підготовлені для реалізації гуманних засад у власній професійній діяльності. Така ситуація актуалізує питання формування гуманістичних цінностей саме у ВНЗ.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Зязюн І. А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу / І. А. Зязюн. // Рідна школа. – 2000. – № 8. – С. 8-13.
3. Офіційний вісник України №39. «Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту». – Київ-2004. – С. 23.
4. Савченко О. Я. Цілі і цінності реформування сучасної школи / О. Я. Савченко // Філософія сучасної освіти та стан її розробки в Україні. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – К.: ІЗМН, 1997. – С. 238-240.
5. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1 / Б. М. Шиян. – Тернопіль: Навчальна книга – «Богдан», 2004. – 272 с.

6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2 / Б. М. Шиян. – Тернопіль: Навчальна книга – «Богдан», 2004. – 248 с.

УДК 373.3091.33-027.22:796

КУЗЬМІНА О. В.

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,

kov35@ukr.net

ПУГАЧ А. С.

студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та

професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний

університет»

ВРАХУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТА ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЧНІВ ПІД ЧАС ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

У даній статті розглянуте дослідження впливу індивідуальних та вікових особливостей учнів у навчально-виховному процесі.

Ключові слова: гра, вчитель, урок, школа, індивідуальний підхід, індивідуальність, вік

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Реформа початкової школи є однією з важливих складових перебудови суспільного життя країни, яка впливає на нього через індивідуальні та вікові

особливості дітей, розвитком науки, техніки та інформаційних технологій, підвищенням загальнокультурного рівня, його громадської активності тощо.

Динаміка розвитку сучасного суспільства, демократизація й гуманізація освіти зумовлюють необхідність визначення ефективних шляхів і засобів, що забезпечують підготовку висококваліфікованих фахівців із творчими підходом для розвитку в дітях креативних ідей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Значний внесок у розробку питань розвитку, урахування індивідуальних закономірностей розвитку дитини, внесли такі педагоги, як В. Г. Белінській, М. Г. Чернишевський, П. Д. Юркевич, М. Л. Толстой, М. Ф. Бунаков, В. П. Бехтеров. Прогресивні педагоги минулого врахування індивідуальних особливостей дитини розглядають як засіб просування кожного учня до нових рівнів розвитку. Багато уваги цьому питанню приділяють такі науковці сучасності, як: Волкова Н. П., Фіцула М. М.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз та дослідження індивідуальних та вікових особливостей учнів молодших класів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. У формуванні особистості чітко простежуються вікові періоди розвитку, виділяється ряд вікових особливостей, її фізичного і психічного розвитку, ігнорування яких призводить до серйозних помилок у вихованні підростаючого покоління. Природною основою вікових особливостей є анатомо-фізіологічне дозрівання організму, його органів, центральної нервової

системи, залоз внутрішньої секреції. З віком організм стає досконалим, поступово набуваючи особливостей дорослої людини. В розвитку особистості і розкритті її можливостей провідну роль відіграє навчання і виховання дитини.

Кожний віковий етап розвитку особистості має свої особливості і можливості. Відповідно до цих особливостей організується навчання і виховання дітей в дитячих садках (дошкільний вік), в школах (молодший шкільний вік, середній шкільний або підлітковий і старший шкільний або молодший юнацький).

Вік допитливих, їхнє прагнення – більше дізнатися про явища природи, тварин, людей, що нерідко буває важко задовольнити. Саме цим мотивуються тисячі різноманітних запитань, якими вони «засипають» учителя, батьків, знайомих. Ця особливість молодшого школяра може стати основою для формування його інтересів, прагнення і бажання повсякчас пізнавати нове.

У кожній віковій групі дітей є значні індивідуальні відмінності, які визначаються природними задатками, різними життєвими умовами і вихованням дитини. Ці особливості називаються індивідуальними.

Урахування індивідуальних особливостей учнів у навчанні та вихованні – це не пристосування мети і змісту навчання і виховання до окремого учня, а пристосування прийомів, методів і форм педагогічного впливу до індивідуальних особистостей з метою забезпечення запрограмованого рівня розвитку особистостей. Індивідуальний підхід створює найсприятливіші можливості для розвитку пізнавальних сил, активності, схильностей і обдарувань кожного учня. Такого підходу потребують насамперед важкі вихованці, малоздібні школярі, а також діти з чітко вираженою затримкою розвитку.

Важливим моментом у процесі навчання є індивідуальний підхід до учнів. Існують такі способи індивідуалізації навчання: під час пояснення нового матеріалу вчитель зважає на учнів, для яких він може бути незрозумілим; під час самостійної роботи частіше підходить до відстаючих учнів, допомагає і підбадьорює їх; індивідуалізує домашнє завдання; частіше здійснює вибіркoву перевірку зошитів учнів, яким важче дається навчання.

Ця форма роботи на уроці дає змогу враховувати темпи роботи кожного учня, його підготовленість, створює можливості для диференціації завдань, контролю й оцінювання результатів, забезпечуючи відносну самостійність. Але потребує значних затрат часу і зусиль учителя.

Потреба індивідуального підходу зумовлена тим, що будь-який вплив на дитину переломлюється через її індивідуальні особливості, через «внутрішні умови». Необхідною умовою успішної індивідуальної роботи є вивчення індивідуальних особливостей учнів. Щоб впливати на особистість, треба її знати. Передусім важливо встановити довірливі, доброзичливі стосунки між педагогами і вихованцями, Зробити це часом нелегко, оскільки учні, які найбільше потребують індивідуальної виховної роботи, нерідко підозріло ставляться до педагогів. Велике значення при цьому має авторитет вихователя, знання ним вихованців, уміння швидко зорієнтуватися у ситуації, передбачити наслідки своїх дій.

Першорядне значення в цьому віці має слово педагога. Воно відкриває безмежні можливості для впливу на дітей і водночас покладає на вчителя величезну відповідальність. Він має продумувати кожен свій крок, зважувати кожне слово, глибоко усвідомлювати і правильно будувати свої взаємини з дітьми. Слово вчителя настільки важливе для школярів молодшого віку, що вони самі його шукають: щоб запитати, розповісти,

здивувати, вилити свій дитячий смуток. Головне – не відвернутися, зрозуміти, завоювати довіру.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, врахування індивідуальних особливостей школяра підтримують уявлення вихованця про себе як про особистість, що найперше виявляється в інших людях, – і настільки, наскільки він змінює їхнє духовне життя. За таких умов дитина усвідомлює, що вона може стати розвиненою особистістю лише через свої добropорядні вчинки. Оцінка вихованцем себе як особистості відбувається не лише з огляду на те, що означає та чи інша риса для нього, а й що вона може означати для інших, тобто дитина має навчитись відчувати людину. Якщо педагог вбачає у дитині повноцінного партнера допомагає їй знайти себе, діє творчо, відповідно до ціннісної системи особистості, то кожен із учасників спілкування обов'язково реалізує свою людяність, індивідуальність, неповторність.

Література

1. Бабяньський Ю. К., Победоносцев Г. П. Комплексний підхід к вихованню школярів. – 1980.
2. Терещук Г. В. Індивідуальні заняття трудового навчання. Дидактичний аспект. Під ред. В. А. Полякова – М.: ИПСМ РАО, 1933. – 200 с.
3. Терещук Г. Теоретичні засади методичної системи індивідуалізованого навчання // Трудове навчання в закладах освіти. 2005. – №1. с. 3-5
4. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти – К.: «Академія», 2000. – 544 с.

5. Фіцула М. М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів. – Тернопіль, 1993.

6. Цетлин В. С. Доступность и трудность в обучении. – М.: Знание. 1984. – 80 с.

УДК 371.13: 316.774

ЦИБУЛЬКО Л. Г.

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ

«Донбаський державний педагогічний університет»

РИБИЦКИЙ Д.

студент 3 курсу факультету фізичного виховання

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,

danil.ryb@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У запропонованій статті автором доводиться, що на сучасному етапі особливого значення набуває залучення особистості до медіакультури в контексті підготовки молоді до взаємодії зі складним інформаційним світом. Визначено, що ці процеси важливі для професійної підготовки майбутніх учителів, оскільки саме вчитель є представником сучасної культури в соціумі школярів. Глобалізація сучасного інформаційного світу спричинила утвердження медіакультури практично в усіх галузях людського життя – виробництві, суспільній сфері, освіті, комунікації, мистецтві. Утворюються медіазв'язки між усіма

соціальними структурами, країнами, різними спільнотами. Саме через засоби масової комунікації відбувається процес укорінення цінностей та моделей поведінки, що домінують у певний час розвитку суспільства.

Ключові слова: медіаграмотність, медіаосвіта, медіакультура, інтерактивна взаємодія, майбутні вчителі, освіта, ціннісні орієнтації.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Медіатизований простір становить середовище життєдіяльності сучасної людини, у якому засоби масової комунікації, нові технології мультимедіа включені в усі сфери професійного, громадського життя суспільства.

Основні вимоги до майбутніх педагогічних кадрів знайшли відображення в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, у яких наголошується про необхідності підвищення вимог до професійних та особистісних якостей сучасного вчителя, створення культурно-освітнього середовища, яке забезпечить саморозвиток майбутніх педагогів.

Актуальність розробки проблеми особливостей формування медіаграмотності майбутніх учителів є невідкладним завданням вищих освітніх закладів на шляху євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Теоретичні основи медіаосвіти досліджують В. Іванов, О. Волошенюк, Л. Кульчинська О. Федоров. Автори у своїй роботі представили основні погляди на терміни «медіаосвіта» та «медіа грамотність», а також зробили ґрунтовний аналіз основних моделей медіаосвіти та медіаграмотності та їх втілення у світі [1]. Розвиток медіадидактики аналізує Г. Онкович, особливості медіаосвіти у вищій школі з'ясовують Ю. Казаков [2],

Т. Козак, В. Дивак. Теорію та практику освіти в контексті безпечного використання інноваційних технологій аналізують Л. Астахова, Т. Волкова, П. Ломаско, О. Спірін, та ін.

Як зазначається у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» [3, 4], Концепції впровадження медіа освіти в Україні [5], підготовка фахівців до їх професійної діяльності в умовах розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій можлива за умов оснащення освітніх закладів електронними засобами навчання. Важливим завданням вищої освіти є підготовка випускників до успішного застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження формування медіаграмотності майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Сучасна освіта не може функціонувати та розвиватися поза використанням інформаційних технологій та засобів масової інформації. Діяльність більш як 70 % дорослого населення світу так чи інакше пов'язана із створенням, переробкою та переданням медіатекстів. Більш як 90 % людей є активними користувачами масової інформації. Однак значна частина молоді фактично не готова до повноцінного життя в інформаційному суспільстві, їй не вистачає відповідних знань та вмінь у галузі медіа.

Дослідники у галузі соціології ЗМІ доводять, що на початку XXI століття відбулася остаточна переорієнтація юнацької аудиторії на аудіовізуальну інформацію. Саме тому система освіти як пріоритетну мету розглядає використання ЗМК та медіапедагогіки для формування умінь орієнтуватися в інформаційному просторі, для протистояння маніпуляції

суспільною свідомістю, для адаптації людей до нових соціальних умов життя, що постійно змінюються, для позитивного саморозвитку особистості.

Реалізації ідей медіаосвіти у шкільну та вузівську практику багато в чому залежить й від існуючих національних традицій формування громадської думки, зв'язку між різними соціальними інститутами. Так, наприклад, в Японії практика зв'язку мас-медіа і освіти зіштовхується з труднощами, що є похідними від саме японських традицій, оскільки в Японії дуже поширене побоювання висловлювати своє критичне ставлення.

Необхідність урахування складного медіапростору сучасності наголошується практично в усіх державних документах, пов'язаних із функціонуванням культурно-освітнього простору України [3,4,5].

Основні завдання медіаосвіти як компоненту загальної та професійної освіти полягають у наступному: підготувати молоде покоління до життя у сучасних інформаційних умовах; формувати навички самостійного критичного оцінювання інформаційного потоку; навчити людину розуміти медіатексти, усвідомлювати наслідки їх впливу на психіку, протистояти маніпулятивному впливу засобів масової комунікації; оволодівати різноманітними засобами спілкування на підставі медіакультури; створювати власні медіатексти мовою різних ЗМІ.

Вітчизняна теорія і практика виховання виявилася непідготовленою до шквалу інформації, яка увійшла у кожную оселю через мас-медіа. Заперечення, демонстративне непомічання вчителем сучасних медіа матеріалів призводить до загострення проблеми негармонійного співвідношення вихованцем шкільного та позашкільного досвіду. Тому назріла гостра необхідність у розробці педагогічних технологій, спрямованих на виховання підготовленого сприймача інформації,

естетично грамотну особистість, яка могла б протистояти руйнівним, деформуючим процесам [2].

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем медіаосвіти, формування медіакультури учнівської молоді дозволяє виділити наступні функції медіаосвіти як складової професійної підготовки майбутнього вчителя: інформаційна; просвітницька; функція соціалізуюча; ціннісно-орієнтаційна, адаптаційна; культурно-дозвільна.

У навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів можуть бути реалізовані різні моделі медіаосвіти: освітньо-інформаційні (вивчення теорії та історії, мови медіакультури, яке спирається на культурологічну, естетичну, семіотичну, соціокультурну теорії медіаосвіти); етико-виховні моделі (аналіз моральних, релігійних, філософських проблем на матеріалі медіа, який спирається на етичну, релігійну, ідеологічну, екологічну, протекціоністську та ін. теорії медіаосвіти); практико-утилітарні моделі (практичне вивчення та застосування медіатехніки, що спирається на теорію «споживання та задоволення» та практичну теорію медіаосвіти); естетичні моделі (орієнтовані насамперед на розвиток художнього смаку та аналіз кращих творів медіакультури, спираються на естетичну, художню та культурологічну теорії медіаосвіти); соціокультурні моделі (соціокультурний розвиток творчої особистості щодо сприйняття, уяви, зорової пам'яті, інтерпретації, аналізу, самостійного критичного мислення по відношенню до медіатекстів будь-яких видів та жанрів).

Найбільшого поширення серед медіапедагогів різних країн світу здобула модель останнього типу. Однак, за умови урахування цілей і завдань конкретного закладу освіти, варіативності існуючих підходів до медіаосвіти обирається та модель, що здатна максимально задовольнити потреби молоді у професійному становленні за допомогою ЗМК.

Ураховуючи особливості кожної із зазначених моделей та специфіку навчально-виховного процесу у вищих педагогічних ВНЗ ми особливу увагу звертаємо саме на соціокультурну модель, однак за умови використання елементів освітньо-інформаційної та естетичної моделей.

Процес сприйняття особистістю повідомлень ЗМК опосередковано також наявністю в людині певних стереотипів, які сформовані протягом усього попереднього життя насамперед міжособистісними комунікаціями з раннього дитинства. Відповідно медіаосвіта учнівської молоді має враховувати механізми стереотипізації уявлень про явища та предмети, що оточують людину. Соціальна обумовленість механізму стереотипізації уявлень особистості дозволяє звернути особливу увагу на соціальне підґрунтя формування стосунків дітей та молоді із ЗМК.

Сучасні стандарти вищої професійної педагогічної освіти відзначають, що випускники педагогічних навчальних закладів повинні володіти методами пошуку, обробки та використання інформації, вміти її інтерпретувати, адаптувати відповідно до запитів адресатів. Зазначені взаємозв'язки медіаосвіти та професійної підготовки майбутнього вчителя слід розглядати як важливі складові його професійної компетентності.

Формування медіаосвіти у процесі професійної підготовки майбутнього учителя передбачає вивчення реальної практики взаємозв'язку сучасної студентської молоді та медіакультури. У ході роботи нами було виявлено проблеми сформованості медіаграмотності майбутніх учителів, оскільки великого значення набуває підготовка молоді до спілкування з медіа. Анкетування проводилось серед студентів ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», факультету фізичного виховання. Опитування було спрямоване на з'ясування мотивів й частоту контактів з медіатекстами, знанням термінології та історії медіакультури.

За результатами анкетування абсолютна більшість респондентів мають наміри використовувати у майбутній професійній діяльності засоби масової комунікації. Щодо конкретних ЗМК відповіді розподілено таким чином: преса – 87%; телебачення – 61%; кіно – 58%; радіо – 15%.

Щодо інших ЗМК, які планують використовувати майбутні учителі фізичного виховання, то найчастіше називався Інтернет (35 %). При цьому 65 % опитуваних передбачають використовувати відразу декілька ЗМК.

На одне із запитань «Що ви передбачаєте обрати як предмет аналізу повідомлень ЗМК?» відповіді розподілено таким чином: фактичний та життєвий матеріал – 65 %; проблематика програм та моральні цінності – по 42 %; форма подання матеріалу – 11,5 %. Але за даними опитування жоден студент не вбачає необхідності у вивченні ЗМК як самостійного об'єкту.

Особливу увагу було приділено теоретичним знанням майбутніх учителів початкових класів у галузі ЗМК. За результатами опитування зафіксовано середній та низький рівень теоретичних знань у медіагалузі. Зазначимо, що ці знання складаються з стихійно-побутових уявлень студентів про засоби масової комунікації. Провідним джерелом таких уявлень виступає щоденне споживання інформації завдяки різноманітним каналам масової комунікації (насамперед, телебачення, Інтернет).

У процесі опитування переважна більшість учасників виказала бажання використовувати ЗМК у роботі із учнями, однак практично всі вони не мають уявлення про те, яким чином це можна здійснювати. Слід наголосити, що студенти пропонують обговорювати з учнями журнальні та телевізійні матеріали щодо здорового способу життя, що зацікавили б молодших школярів.

На думку більшості опитуваних, ЗМК повинні виконувати тільки розважальну функцію. Респонденти зазначили наявність великої кількості

недостовірної інформації, що транслюється ЗМК, особливо телебаченням та Інтернетом.

У ході роботи нами було здійснення аналіз рівня сформованості медіа грамотності (за Ю. Казаковим), визначено їх змістовне наповнення [2, с.116].

Високий рівень розвитку медіаграмотності визначається головним сутністю медіатексту: аналізом, порівнянням, оцінкою цінності медіатексту, реферування, узагальненням, дедукцією, індукція, синтезом.

Для середнього властив комплекс жанрових, тематичних, емоційних, інтелектуальних, психологічних, творчих, етичних, естетичних мотивів.

Для низького рівня розвитку медіаграмотності характерна: слабка пам'ять, тематична залежність, відсутність проникливості, невпевненість у собі, нерозуміння багатозначності медіатекстів, неточність у сприйнятті медіаповідомлення внаслідок високої імпульсивності у прийнятті рішень.

Під час аналізу контактів студентів з медіатекстами, ми звернути увагу на амбівалентність даного показника. Високий рівень контактів майбутніх учителів з медіа не позначає високого рівня медіаграмотності в цілому. Проте, низький рівень контакту з медіа може, на думку О. Федорова, не лише позначати «прагнення швидко уникнути повідомлень, що являють складність, звужити контакти з медіа текстами до мінімальної кількості, щоб захищати себе від необхідності витратити додаткові розумові зусилля» [6, с. 28], але й підвищену вибірковість індивіда.

На нашу думку, медіаграмотність майбутнього вчителя передбачає: поінформованість у питаннях медійних трактувань різних проблем розвитку сучасного суспільства, зокрема соціокультурних аспектів становлення особистості дітей та молоді, знання впливу контактів з медіа на спосіб життя, стосунки та цінності, що набуває особливої важливості

відповідно до мети та завдань професійної педагогічної діяльності вчителя; використання ключових концепцій медіаосвіти для аналізу медіатекстів; розвиток чутливості до тенденцій у медійному світі з урахуванням появи нових інформаційних технологій, поширення мережі Інтернету, посилення манулятивного впливу різних ЗМК на сучасну людину; аналіз можливого впливу медіатекстів на поведінку, особливо дітей та юнацтва.

Педагог, який отримав медіаосвіту у ВНЗ буде вміти: заохочувати учнів, розвивати в них бажання формулювати проблемні питання, пов'язані із медіа; використовувати у викладанні дослідницьку методику, спрямовану на організацію учнями самостійного пошуку медіа інформації для обґрунтування тих чи інших питань щодо їх здоров'я; допомогти учням розвивати здібності щодо використання різноманітних джерел медіаінформації; організовувати дискусії, у процесі яких учня можуть навчитися толерантно слухати інших та тактовно висловлювати власну думку.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Інформаційний показник сформованості медіаграмотності студентів співвідноситься із загальними вимогами щодо інформаційно-комунікативного забезпечення професійної підготовки майбутнього вчителя, який має знати галузі сучасних засобів масової комунікації, їх структуру, походження та тенденції розвитку, психологічні особливості впливу медіа на свідомість людини, специфіку зв'язку медіапростору та суспільства тощо.

Результати поведеного нами дослідження свідчать, що саме студенти є найбільш активними споживачами медіаінформації. Але ця аудиторія практично не здатна відчувати маніпулятивні прийоми медіа, або внаслідок відсутності інформації про цю специфіку сучасних ЗМК, чи не сформованості навичок критичного мислення щодо повідомлень ЗМК.

Педагог, який володіє медіаграмотністю, буде мати можливість заохочувати та розвивати в учнів проблемне мислення, пов'язане із медіа, спонукати до самостійного пошуку медіаінформації, розвивати здібності використовувати численні медіаджерела для вирішення навчальних завдань, міркувати над власним медійним досвідом.

Література

1. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Іванова Т., Волошенюк О., Кульчинська Л., Мірошниченко Ю. – 2-ге вид., стер. – К.: АУП, ЦВП, 2012. – 58 с..
2. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів / Ю. М. Казаков. Автореф. ... канд. педаг. наук за спец. 13.00.04. – Луганськ, 2007. – 21 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crl.dsmu.edu.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=50.
4. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
5. Концепція впровадження медіа освіти в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.
6. Федоров А. В. Медиаобразование будущих педагогов / А. В. Фёдоров. Моногр. – Таганрог: Кучма, 2005. – 314 с.

УДК 373.3.091.313

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки ДВНЗ
«Донбаський державний педагогічний університет», kov35@ukr.net*

РИСІЮКОВА А.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

РОЛЬ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ – ОДНОГО З ШЛЯХІВ АКТИВІЗАЦІЙ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

У статті розглядаються інтегровані уроки у початковій школі як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Використання нестандартних форм уроків сприяє формуванню просвітницького інтересу – бажання вчитися, шукати нове, незвідане, постійно дбати про своє самовдосконалення як особистості, розвиває фантазію та творчі здібності, полегшує засвоєння нового матеріалу та його закріплення.

Ключові слова: нестандартний урок, пізнавальна діяльність, інтеграція, творчі здібності, активність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Під впливом зростаючих вимог життя збільшується об'єм і ускладнюється зміст знань, що підлягають засвоєнню в школі. Але при традиційній системі навчання не кожен школяр спроможний освоїти програму. За своїм природним здібностям, темпу роботи і т.д. учні сильно відрізняються один від одного.

Нерідко в одному класі можна спостерігати школярів як з дуже високим, так і з дуже низьким рівнем розвитку. Вчитель зазвичай вибирає методи і форми навчання, орієнтовані на середнього учня. При цьому слабким і сильним учням приділяється мало уваги. У цих умовах учні з хорошими здібностями працюють без особливої напруги, а слабкі учні відчувають зростаючі труднощі. Використання нестандартних форм уроків сприяє формуванню бажання вчитися, шукати нове, незвідане, постійно дбати про своє самовдосконалення як особистості, розвиває фантазію та творчі здібності, полегшує засвоєння нового матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Активізація пізнавальної діяльності учнів – одна з найважливіших проблем психолого-педагогічної науки і практики. Цю проблему досліджували багато вчених, таких як Савченко О. Я., Безрук Г. А., Коменский Я. А., Антипова О. Й., Рум'янцева Д. І., Печерська Е. П., Лухтай Л. К., Дичківська І. М., Чекіна О. Ю. та інші. Вони дійшли до висновку, що одним із вирішенням цієї проблеми є проведення нестандартних уроків.

Формування цілей статті (постановка завдання). Довести ефективність використання інтегрованих уроків на уроках; розкрити роль інтегрованого навчання, особливості використання різних видів інтеграції у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Сьогодні вже неможливо навчати традиційно: у центрі навчально-виховного процесу має перебувати учень. Від його творчої активності на уроці, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, вміння спілкуватися з учителем,

учнями класу залежить успіх у свідомому опануванні шкільної програми. Для того щоб активізувати пізнавальний інтерес у учня і існують нестандартні уроки.

Нестандартний урок – це навчальне заняття, яке характеризується незвичайними задумом та організаційною формою. Ідея таких уроків нині надзвичайно актуальна, оскільки з її успішною методичною реалізацією передбачається досягнення мети якісної освіти. Існує багато форм нестандартних уроків: бінарні уроки; віршовані (римовані) уроки; уроки-дискусії; уроки-мандрівки; уроки-сюжетні замальовки, куди входить урок-казка і так далі.

Бінарними називаємо заняття, на яких матеріал даної теми уроку подається блоками різних предметів. При цьому такий нестандартний урок готують учителі-предметники, кожний із яких проводить етап (блок) уроку стосовно того предмета, який викладає. Проведенню таких занять передують наступні етапи підготовки:

- ознайомлення вчителів-предметників з чинними програмами;
- знаходження суміжних тем у програмах з різних предметів;
- складання структури майбутнього уроку;
- написання спільного плану-конспекту.

Ці уроки є досить цікавими для учнів, підвищують творчу активність учнів.

Віршовані (римовані) – це такі нестандартні уроки, що проводяться у віршованій формі. Всі етапи такого уроку, всі завдання, задачі, пояснення – римовані тексти. Як правило, ці уроки підсумовують вивчені теми, тобто є узагальнюючими.

Мета таких уроків – розвивати зв'язне мовлення молодших школярів, що дуже важливо для загального розвитку кожної дитини.

Одним із найцікавіших нетрадиційних уроків упродовж усіх етапів вивчення матеріалу є уроки-мандрівки.

Особливість цих занять полягає в тому, що педагогічний процес реалізується як в умовах класного приміщення, так і поза ним. Зрозуміло, що в умовах класного приміщення проводяться заочні уроки-мандрівки. Їх різновидами можуть бути: уроки-екскурси (у минуле, у майбутнє), та уроки-подорожі (за планом чи за картою).

Суть уроків сюжетних замальовок полягає в тому, щоб у нетрадиційній формі залучити учнів до отримання певної суми знань, умінь і навичок.

Мета таких уроків – навчити учнів поповнювати словниковий запас, розвивати мовленнєві навички, допомогти набути досвіду спілкування з аудиторією, навчити відкривати системні зв'язки у вивченому матеріалі, робити свої висновки, всебічно розвиватися та вдосконалюватися; згуртовувати дітей, виховувати повагу і любов до надбань і скарбів українського народу, навчити володіти поставою, мімікою, жестами.

Урок-казка – один з різновидів уроків сюжетних замальовок, спрямований на розвиток уяви та творчого мислення учнів. Цьому сприяє залучення школярів до складання сюжету казки. Інсценізація казки формує мовленнєві здібності учнів, сприяє естетичному розвитку. Сюжет казки передбачає виконання цілої низки умов, на які потрібно відповісти учням за допомогою наявних знань (під час інсценізації мають бути сформульовані запитання, спрямовані на активізацію наявних в учнів знань, а також може здійснюватися перевірка домашнього завдання), створення ланцюжка подій, що описуються в казці в певній послідовності, літературне оформлення.

Доцільно використовувати казки з циклічними ситуаціями, зокрема «Пан Коцький», «Ріпка», «Коза-дереза», «Колобок» тощо. Це дасть змогу

вчителю запланувати якомога більше різноманітних практичних завдань для дітей. Казка має бути доступною дітям за змістом, а сюжет сприйматися з першого пояснення. Під час розповіді казки, необхідно користуватися засобами наочності (декорації, зображення або ляльки героїв казки тощо). Це надає яскравого емоційного забарвлення, що сприяє ефективному засвоєнню змісту.

На нашу думку урок-казка більш подобається дітям, тому що це весело, задіяні казкові герої, можна використовувати реквізити до казки (малюнки, декорації), створити квестові ігри опираючись на сюжет казки і так далі. Це не дає дітям змогу нудьгувати на уроці, а навпаки цікавить ще більше, допомагає краще засвоїти та закріпити матеріал уроку. Урок-казка розвиває у дітей фантазію, виховує доброту, вчить правилам етикету та іншим гарним якостям, активізує пізнавальну діяльність.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, термін «нестандартний урок» дещо втратив своє первинне значення. Проте набув нового, бо конструювання «специфічних форм проведення уроків», безумовно, є свідченням спроби вчителя вийти за межі шаблону в побудові методичної структури заняття. Вийти за межі будь-чого можливо лише за умов осмислення принципів його побудови. Таким чином, використання, а тим більше створення нестандартних форм уроків вчителями є проявом учительської творчості, тим самим вони виховують та навчають дітей кращому; активізують пізнавальну діяльність; формують творчу, різнобічну особистість.

Література

1. Безрук Г. А. Інтеграція навчального процесу // Бібліотека вчителя початкових класів. – 2001.

2. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів. – К.: Освіта, 1982.

3. Коменский Я. А. Мир чувственных вещей в картинках / Я. А. Коменський; под ред. А. Красновского. – [2-е изд.]. – М. : Учпедгиз, 1957. – 351 с.

4. Сучасний урок у початковій школі. 33 уроки з використанням технології критичного мислення / Упор. Г. О. Ярош, Н. М. Седова. – Х.: ВГ «Основа», 2005.

УДК 37.03

БІЛЕЦЬКИЙ О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

СТОЛЯР Д. О.

*студентка III курсу факультету фізичного виховання
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДИТИНУ

У статті розглядаються основні аспекти прогресу соціалізації дитини у контексті родинно-педагогічних підходів до розвитку особистості як засобу розвитку соціалізації молоді. Розкривається сутність, зміст і цілі виховання у родинному середовищі.

Ключові слова: особистість, соціалізація, інститут родини, етнопедагогіка, родинна педагогіка, національна гідність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дорослим завжди треба серйозно дбати про організацію навчання своїх дітей та розумне використання ними їхнього вільного часу. Будь-який вид творчості, будь-яке улюблене заняття, мистецтво, спорт, гра можуть сприяти розвитку пізнавальної активності дітей. Але є такі види пізнавальної діяльності, на які батькам слід звертати особливу увагу, пильнуючи, щоб вони конче знайшли місце у вільному часі дитини-школяра.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблеми традиційного родинного досліджувалися вченими Г. Ващенко, І. Гончаренко, А. Гороховичем, О. Кульчицьким, І. Музичкою, І. Нагаєвським, Б. Цимбалістим, М. Чарторійським, М. Шлемкевичем. Головним орієнтиром в усвідомленні мети і завдань родинних виховних традицій для педагогів став український виховний ідеал, сформульований Г. Ващенко. Сучасні науковці С. Бабишин, З. Болтарович, О. Вишневський, О. Кравець, В. Кузьменко, Т. Мацейків, В. Мосіяшенко, В. Постовий, Ю. Руденко, О. Семенов, Р. Скульський, Є. Сявакко, П. Щербань та інші, розглядаючи історію розвитку українського родинного виховання, розкривають вплив виховних традицій на становлення характеру особистості, основні напрями співпраці родини і школи у забезпеченні виховання моральності шкільної молоді.

На характер дитини, її емоційно-пізнавальні структури великий вплив має психологічний клімат сім'ї. Її нестабільність, конфліктні ситуації можуть спровокувати патологічний розвиток характеру дитини. Саме за таких умов вона набуває негативного досвіду спілкування,

оскільки постійно є їх свідком і відчуває на собі ворожі, недружелюбні стосунки між батьками і, що не менш актуально, – втрачає віру (оскільки не має такого досвіду і розуміння) в можливість існування дружніх і ніжних взаємин. У необхідності глибокого вивчення цієї проблеми і полягає *актуальність* дослідження даної курсової роботи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою нашого дослідження є розгляд проблеми особливостей впливу сімейного середовища на дитину. Основним завданням є аналіз ролі батьків у навчальній діяльності дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Відомо, що немає однакових сімей, однакових батьків. Отож сім'ї з різними мікрокліматами, виховними можливостями по-різному впливають на становлення особистості дитини, її соціалізацію.

Прикладом родинно-сімейного виховання з позиції педагогічної доцільності можна вважати типологію сімейного середовища, яку запропонував Я.Корчак у книзі «Як любити дитину». В основу її покладено характерні ознаки родинного середовища та реакцію на нього дитини. Педагог класифікує 4 типи середовищ: догматизму, ідейне середовище, задоволення життям та середовище успіху і кар'єри. Отож зупинимося на їх характеристиках.

Середовище догматизму. Визначальні принципи життєдіяльності в такій сім'ї – традиції, ритуали, авторитети, виконання обов'язків, дисципліна, порядок, чесність, серйозність, душевна рівновага, безпристрасність як вища форма володіння собою та впевненість у своїх вчинках і в собі, неприпустимість відступів від норм моралі, щоденна праця і аскетизм.

Середовище ідейне. Його ефект виявляється не у духовній стійкості, а в натиску, активності. Тут не працюють, – а творять, не очікують, – а діють, тут панує не обов'язок, а добра воля, не догми, а завдання, не байдужість, – а натхнення та ентузіазм.

Середовище задоволення життям. Головним девізом життя у такому середовищі вважається: "Я маю стільки, скільки мені треба; хочу бути тим, ким я є; робота – не мета, а засіб для досягнення бажаного".

Характерні ознаки такого середовища: безтурботність, благодущність, привітність, життєрадісність, доброта, тверезість – рівно стільки, скільки необхідно, самопізнання – рівно стільки, скільки цього можна досягти без особливих потуг.

Середовище успіху і кар'єри. В основі цілеспрямованості життя людей із такого середовища – не внутрішня потреба, а холодний розрахунок. Повнота змісту життя, як правило, підмінюється формою та невпинним пошуком престижних на даний момент цінностей.

Тут усе прораховується наперед: усмішка, рукостискання, кивок голови тощо. Заробляють на всьому – на зв'язках, фінансових операціях, різних життєвих ситуаціях.

Я.Корчак вважав, якщо у такому середовищі і виросте на перший погляд справжня людина, та з часом виявиться, що це просто видимість, «більш тонка гра, краще підігнана маска» [5, с. 342-343].

На характер дитини, її емоційно-пізнавальні структури великий вплив має психологічний клімат сім'ї. Її нестабільність, конфліктні ситуації можуть спровокувати патологічний розвиток характеру дитини. Саме за таких умов вона набуває негативного досвіду спілкування, оскільки постійно є їх свідком і відчуває на собі ворожі, недружелюбні стосунки між батьками і, що не менш актуально, – втрачає віру (оскільки не має такого досвіду і розуміння) в можливість існування дружніх і

ніжних взаємин. До цієї проблеми у своїх дослідженнях звертався також В. А. Семиченко у праці «Супружеские конфликты» [6, с. 47-56].

Суть негативного досвіду для дитини, яка проживає в конфліктній сім'ї, полягає в тому, що вона зростає в неузгоджених вимогах батька й матері. Отриманий досвід з часом дає змогу їй маніпулювати ними, а сама дитина часто залишається бездоглядною і безконтрольною, не засвоює багатьох загальноприйнятих моральних норм.

На доказ вищесказаного, наведемо приклади сімейного виховання дошкільників, які батьки дитини вважають абсолютно доцільними: діти в 4–5, навіть 6 і 7 років не мають постійних трудових доручень («ще напрацюються»); чотирирічні діти проводять біля телевізора щовечора (якщо відвідують дошкільний заклад) понад 1–2 год., якщо ж не відвідують і весь час перебувають вдома, або у вихідні дні – 3–4 год., чи навіть більше; репертуар телепередач часто не відповідає вікові дитини: більшість дошкільників, як не дивно, полюбляє телесеріали для дорослих, хоч у їх змісті практично не орієнтуються; діти-дошкільники дуже мало, або й зовсім не слухають радіо, практично не знають дитячих радіопередач; улюблені іграшки багатьох дітей (особливо хлопчиків) – пістолети, петарди, що оглушують перехожих, автомати, танки та інші засоби насилля і саме батьки купують їх дітям, мало читають книг, не проводять бесіди за їх змістом, а переважно розповідають казки; практично не ведеться мова про виробничу діяльність батьків, їхні професійні інтереси; батьки мало граються з дітьми, не цікавляться їхніми настроями і проблемами; недостатньо залучають до спільних і посильних справ, до розмов щодо розподілу сімейного бюджету, обмежують дітей у самостійності вибору; розмовляють мовою, яка нагадує «сюсюкання» тощо. Чи можна таку організацію сімейного життя дитини дошкільного віку вважати доцільною? Звичайно, ні. Особливо це стане зрозумілим з

часом. Але перевиховувати буде значно складніше, ніж виховувати [11, с. 13-15].

Особливо впливає на нервову систему дитини, на становлення її як особистості нестабільність або напруженість сімейного середовища. В. М. Сатир виділяє такі типи сімей:

- 1) домінуючий чоловік – підвладна дружина;
- 2) домінуюча дружина – підвладний чоловік;
- 3) відкрита боротьба або співробітництво;
- 4) ізоляція.

Дитині у такій системі взаємин місця немає. Тим часом, як батьки доводять один одному, хто з них має більше право «керувати» сім'єю, дитина залишається наодинці зі своїми проблемами. Тому доречно в плані педагогічної доцільності звернути увагу на дитячо-батьківські стосунки, які теж мають свої варіації: «батько-дитина», «мати-дитина», «мати-дитина-батько». Це так звані соціальні структурні типи сімей. У таких же номінаціях можуть бути представлені і психологічні типи сімей. Наприклад, у стосунках матері і дитини (вони найтісніші і природні для дитини дошкільного віку) спостерігаються такі варіанти:

- 1) повне присвячення себе дитині, відмова від власних потреб і задоволень;
- 2) пристосування матері до потреб дитини;
- 3) відчуття материнського обов'язку за відсутності емоційної близькості з дитиною;
- 4) неадекватність вимог віковим можливостям дитини та рівню її розвитку, непослідовність вимог.

Навіть у молодих сім'ях спостерігаються такі варіанти стосунків матері і дитини, за яких відчувається:

а) домінування матері. Домінуюча мати, як правило, відхиляє пропозиції дитини, а дитина підтримує волю матері;

б) домінування дитини. Мати погоджується з дитиною з різних причин: щоб не ускладнювати собі життя її можливими істериками; прийняти «позицію жертви»; підтримувати культ дитини; мати змогу довести їй її слабкість тощо.

Подібні стилі, види і способи поведінки батьків та дітей виникають тоді, коли ставлення батьків до дитини є наслідком деструкції сім'ї за одним типом: відсутності будь-якої організуючої функції чоловіка-батька в структурі сімейних стосунків і замикання всієї системи психологічних зв'язків матері тільки на дитині. Перевантаження емоційної сфери провокує деформацію стосунків [3, с. 88].

У плані визначення педагогічної доцільності умов виховання дитини в сім'ї особливої уваги заслуговують сім'ї з однією дитиною. На противагу досить поширеній думці, ці умови складніші, ніж у багатодітних сім'ях. Відсутність братиків і сестричок впливає на загальний розвиток дитини, не дає їй змоги проходити природну школу соціалізації та співжиття в дитячому колективі. Діти з таких сімей здебільшого зосереджені на собі, своїх потребах і проблемах. Їм важко, порівняно з іншими дітьми, поступатися своїми бажаннями чи конкретними речами (іграшками, солодощами, навіть місцем тощо). Вони звикають, що все робиться тільки для них.

Батьки в сім'ях з однією дитиною також відрізняються від інших категорій батьків: вони переважно зосереджені на її житті – успіхах і проблемах. Вони майже у всьому бачать для неї загрозу і небезпеку (страх втратити єдину дитину) і відданіші: створюють дитині умови для естетичного розвитку – водять на заняття в різні гуртки, студії, мистецькі

школи; знаходять час на різні творчі справи, читають, вчать вірші і пісні тощо. Батьки жертвують своїм часом, відпочинком і своїми справами.

У більшості сімей з однією дитиною спокійна, доброзичлива атмосфера, відчутне позитивне і турботливе ставлення всіх членів сім'ї одне до одного, бажання підтримувати, допомагати і захищати. Однак, є і такі, де панує напруження, здебільшого це в студентських сім'ях, які проживають окремо від своїх батьків, та в сім'ях з асоціальною спрямованістю [10, с.121-123].

З часом, дорослішаючи, дітки дедалі більше цікавляться довкіллям і, відповідно, віддають більше часу пізнанню його об'єктів, людей, форм спілкування. Можуть тривалий час сидіти з якоюсь іграшкою, щоб задовольнити свою цікавість і зрозуміти, наскільки це можливо, з чого вона складається та де і як її можна використати.

Якщо ж дитина зростає в умовах вседозволеності, вона не зможе навчитися контролювати свою поведінку, внаслідок чого виникатимуть конфлікти. Перебираючи на себе певні ролі, вона опиняється в ситуації, коли не знає, що робити далі. Звичайно, такі фантазії завершуються вчинками, які не завжди подобаються дорослим, а в неї самої вони можуть викликати почуття провини й страх [1, с. 9].

Причиною виникнення почуття провини та страху у дитини можуть бути також зміни, яких зазнають її стосунки з батьками. Річ у тім, що прив'язаність сина до матері, а доньки до батька, характерна в основному саме до трьох років, поступово змінюється прив'язаністю дитини до одного з батьків тієї самої статі, що й у неї. Це зумовлює певні проблеми, оскільки сам перехід досить болісний, і не тільки для дитини, а й для її батьків (в особистому вимірі). Щоб заблокувати формування почуття провини, особливо коли воно набирає гострих форм, надзвичайно важливо

батькам бути приязними і щирими у стосунках з дитиною, вміти викликати її на відверту розмову, щоб остаточно зрозуміти причини її стану.

Отже, чим швидше і краще буде віднайдено найефективніший шлях подолання такого дискомфорту, тим швидше вона почне виявляти свою ініціативу і самостійність.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі:

– батьки мають усвідомити, що від розвитку пізнавального інтересу як стійкої риси особистості залежить, отже, не тільки процес опанування знань у шкільні роки, а й уся майбутня діяльність і життя їхніх дітей.

– серед людей першими вихователями є батьки. Цілеспрямована діяльність сім'ї сприятиме тому, що пізнавальний інтерес стане не тільки переважаючим мотивом навчальної діяльності дітей, а й на вищому етапі – стійкою рисою їхнього характеру. І чим раніше батьки прагнуть сформувати цю рису в своїх дітях, тим реальніші будуть їхні шанси досягти успіху.

Таким чином, вивчивши труднощі і успіхи дитини при переході на сходинку початкового навчання і прослідивши їх взаємозв'язок з вихованням і розвитком дитини в сім'ї, ми прийшли до висновку, що готувати дитину до школи в сім'ї треба з самих перших років, роль батьків в підготовці дітей до школи величезна, її значення важко переоцінити.

Дорослі члени сім'ї виконують функції і батьків, і вихователів, і вчителів. Однак, не всі батьки у відірваності від дошкільної установи, дитячого саду, можуть забезпечити повну, всебічну підготовку своєї дитини до шкільного навчання, засвоєння шкільної програми.

Багато які батьки не жаліють часу і сил, щоб навчити дітей читати, лічити, писати, вважаючи, що це і є підготовка до школи. Однак, для

повноцінного виховання цього зовсім недостатньо. Так же ревно ми повинні пектися про те, чим живимо розум, серце і душу дитини.

Література

1. Бондарук О. І. Психологія сім'ї. – К.: Академія, 2001. – 68 с.
2. Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України: Зб. Наук. Праць. – Острог, 1998. – 444 с.
3. Геник С. М. Усе починається з родини. – Івано-Франківськ: Сіверсія ЛТД, 1998. – 725 с.
4. Карпенчук С. Теорія і методика виховання. – К.: Вища школа, 1997. – 261 с.
5. Розвиток освіти і педагогічної думки на Україні / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Вища школа, 1991. – 592 с.
6. Семиченко В. А., Заслуженюк В. С. Психологія та педагогіка сімейного життя: Навч. посіб. – К.: Веселка, 1998. – 214 с.
7. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 228 с.
8. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину: Пед. твори в 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 2. – 670 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка. – К.: Знання, 2000. – 653 с.
10. Шнейдер Л. Психология семейных отношений: Учебник. – М.: Педагогика, 2000. – 578 с.
11. Щербань П. Національне виховання в сім'ї. – К.: Либідь, 2000. – 254 с.

УДК 373.3.091.398

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки ДВНЗ
«Донбаський державний педагогічний університет», kov35@ukr.net*

ТАТАРЕНКО М.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТА ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

У даній статті розглянута методика розвитку пізнавальних інтересів на уроках та позакласній роботі. Використання даної методики суттєво впливає на навчання та розвиток у дітей пізнавальної діяльності за рахунок більш високого, ніж при традиційних методах навчання, ступеня візуалізації представленого матеріалу.

Ключові слова: інноваційна спрямованість, пізнавальний інтерес, навчально-пізнавальна діяльність, позаурочна діяльність

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних методик, щодо розвитку пізнавальних інтересів, які забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в нашому суспільстві.

Інноваційна спрямованість навчального процесу призводить до корінних змін у педагогічній практиці, спрямування методів на усвідомлене і творче навчання учнів, розвиток їхніх особистісних якостей – самостійності у прийнятті рішень, творчого підходу у навчанні, ініціативності, наполегливості, самооцінки тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Методологічними для нашого дослідження є роботи вчених щодо розвитку особистості майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки (Бібік Н. М, Вишковський І., Головань Т., Шелестов Л. та ін.).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета наша полягає у аналізі розвитку пізнавальних інтересів у школярів на уроках та позакласній роботі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Відповідно до вимог нового Державного стандарту початкової загальної освіти у початкових класах навчальна діяльність уперше стає об'єктом спеціального формування, тому ключова компетентність уміння вчитися набуває пріоритетного значення. Основою цієї компетентності у початкових класах є оволодіння молодших школярів з різними навчальними можливостями та загально навчальними вміннями і навичками. А особливо, формування всебічно та гармонійно розвиненої особистості. В цих рядках чітко вказується конкретний напрямок роботи вчителів початкової школи. Це, насамперед, навчити всіх без винятку добре читати, писати, рахувати, в кожного учня формувати вміння самостійно працювати з підручником. Розвиток всебічно розвиненої особистості, соціокультурної компетенції.

Виховання моральних якостей. Основою всіх перетворень мають бути реальне знання дитячих можливостей та прогнозування потреб найближчого розвитку потреб особистості. Задля цього необхідно поступово і успішно формувати в дітях пізнавальний інтерес.

Пізнавальний інтерес – є ефективним засобом успішного навчання, необхідною умовою досягнення позитивних наслідків, найважливішим мотивом пізнавальної діяльності людини, який збуджує її до пошуку істини, сприяє оволодінню учнями досвідом пошукової діяльності в атмосфері загального захоплення цікавою справою. У пропонованій статті розглянуто методіку розвитку пізнавальних інтересів на уроках та позакласній роботі. Використання даної методіки суттєво впливає на навчання та розвиток у дітей пізнавальної діяльності за рахунок більш високого, ніж при традиційних методах навчання, ступеня візуалізації представленого матеріалу.

Роль пізнавальних умінь у сучасному процесі навчання багатогранна. Пізнавальний інтерес – це виразна інтелектуальна спрямованість особистості на пошук нового у предметах, явищах, подіях, супроводжувана прагненням глибше пізнати їх особливості; майже завжди усвідомлене ставлення до предметів, явищ, подій.

Навчання учнів перетворюється в захоплюючу діяльність і після закінчення школи дає їм можливість стати успішною, самодостатньою особистістю, здатною жити і працювати в безперервно змінному світі, яка може розробляти власну стратегію поведінки, здійснювати етичний вибір і нести за нього відповідальність, тобто особи, яка саморозвивається і самореалізовується.

Основними завданнями, на основі яких розробляється педагогічна модель змісту, що реалізується під час організації навчально-пізнавальної діяльності, є:

- формування в учнів розуміння суспільної ролі наукових знань, освіти в умовах науково-технічної революції і ринкових відносин;
- розвиток у школярів пізнавальних інтересів і здібностей, потреби глибокого і творчого оволодіння знаннями, навчання емоційного набуття знань:
- виховання позитивних мотивів навчальної діяльності, відповідального ставлення до навчання

Викладання повинно бути захоплюючим – таким є один з принципів методики сучасного уроку. Однак інтерес не має нічого спільного з розважальністю, яка не містить пізнавальної мети. Кожне заняття повинно мати пізнавальний характер і, одночасно, захоплювати як своїм змістом, так і способом викладу.

Міцні знання, уміння й навички учні набуваються у процесі активної пізнавальної діяльності, важливим збудником якої є інтерес. Щоб підтримати цей інтерес, потрібно використовувати різні форми зацікавленості: дидактичні і сюжетні ігри, задачі у віршах, задачі-жарти, ребуси, ігрові і цікаві ситуації.

Також, дуже важливу роль у розвитку пізнавальної діяльності у молодших школярів, відіграє позаурочна діяльність. Її головними завданнями – є поглиблення загальнонаукових та спеціальних знань, розвиток світогляду учнів, виявлення різноманітних творчих здібностей і сприяння їх усебічному розвитку, виховання в школярів самостійності та ініціативи, вироблення навичок самоосвіти, підготовка до майбутньої практичної діяльності.

Таким чином, позаурочна діяльність може стати важливою умовою підвищення ефективності всього навчально-виховного процесу шкіл.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Така систематична робота, дає змогу виробити у школярів

уміння використовувати раніше одержані знання під час вивчення нового, розширювати і поповнювати свій кругозір, виконувати з великим бажання завдання які вимагають активного мислення, цілеспрямованого переборення труднощів. Отож, пізнавальні здібності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, що є умовами успішного здійснення певної діяльності і сталої позитивної динаміки оволодіння знаннями, уміннями і навичками.

Література

1. Артемова Л. Щоб дитина хотіла і вміла вчитися // Дошкільне виховання. – 2000. – №5. – С. 6-7.
2. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. – К.: Віпол, 1987. – 96 с.
3. Бочковський В. Розвиток пізнавальних процесів // Початкова школа – 1997. – №12. – С. 23-2
4. Вишковський І. Методи пізнавальної діяльності // Психолог. – 2004. – №21-22. – С. 100-11
5. Головань Т. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання // Рідна школа. – 2004. – №6. – С. 15-18
6. Шелестов Л. Організація творчої навчально-пізнавальної діяльності учнів // Рідна школа. – 1997. – № 9. – С. 48 – 50.

УДК 373.3.016:78

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
kov35@ukr.net*

ЧЕРТКОВА А. В.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ – ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МУЗИКИ

Стаття присвячена проведенню вчителем нетрадиційного уроку на музичному мистецтві та підвищення ефективності уроку.

Ключові слова: активізація творчого потенціалу, нетрадиційні уроки, школа, учні, ефективність навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку суспільства існує потреба активізації творчого потенціалу особистості. Людині потрібно уміти приймати креативні рішення та по-творчому міркувати.

Нині в навчальних закладах України все більше уваги приділяється пошукам перспективних підходів до освіти, розвиток пізнавальної активності особистості.

Серед багатьох предметів значний і творчий потенціал має мистецтво з притаманним йому впливом на свідомість особистості, на інтелектуальну й емоційну сферу і здоров'я людини. Мистецтво – це своєрідний камертон цивілізації, універсальний спосіб, здатний синтезувати істину, добро й красу, допомагає людині глибше пізнавати себе, свій внутрішній світ, спонукає до самовдосконалення, формує людину-творця [3, с. 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Більшість науковців і практиків, серед яких Л. П. Аристова, Л. І. Божович, О. Я. Савченко, дотримуються думки, що успішне навчання можливе тільки при домінуванні позитивних емоцій до процесу пізнання. Саме цьому в значній мірі і сприяють уроки музичного мистецтва.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Аналіз роботи фахівців, щодо підвищення ефективності навчання на уроках музики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Проблема творчого розвитку формулює визначення: «творчий розвиток – це динамічний процес формування особистості спрямований на розширення спектру здібностей (пізнавальні, інтелектуальні, художні, математичні) та особистісних якостей (емоційність, уява, фантазія), які проявляються і збагачуються у практиці.

Здібності – це індивідуальні особливості людини, від яких залежить успішність виконання певних видів діяльності.

За своєю природою діти дуже допитливі, прагнуть навчатися. Але у школі навчання часто сходить до запам'ятовування та відтворення стандартних прийомів, типових засобів рішення задач. Це знижує інтерес до навчання. Діти можуть поступово втратити здібності до творчості. Завдання вчителя полягає не тільки дати знання з предмету, але й розвинути творчі здібності, активізувати творчий потенціал кожної дитини (до фантазування, імпровізації, самостійного мислення).

Гармонійність виховання дуже важлива для дітей. Тому що враження залишаються в їхній пам'яті надовго, іноді на все життя.

Творчий розвиток у молодших школярів залежить від багатьох чинників: вікових, психологічних особливостей дитини, уміння зосереджуватися на завданні, планувати свою роботу. Якщо активізувати ці чинники, то дитина більше включається в творчу діяльність, оскільки «Кожна дитина в потенціалі – творець різних, зокрема й естетичних цінностей: будуючи вона – скульптор і живописець, нарешті вона має дуже великий потяг до хороводу, пісні, танцю і драматизації» [1, с. 120].

Урок музики – це урок творчості, на якому дається можливість кожній дитині розвивати уяву, фантазію, мислення, формувати естетичний смак.

Урок музики потребує атмосфери креативності. Треба розуміти, що чим менше даних у тих, хто навчається, тим більше творчим повинен бути урок. Педагогу необхідно шукати різноманітні шляхи та прийоми підтримки творчих інтересів у будь-якій діяльності. Активізація творчої діяльності потребує нових підходів до наповнення уроку музики, використання нестандартних уроків: урок музичних подорожей, урок творчих звітів, урок-конкурс, урок-казка, урок-вікторина, урок-концерт («Чайковський – дітям»), сюжетно-рольові уроки («у країну Пісні чарівної», «Музична мандрівка по екологічній стежині»). Одним із засобів

підвищення творчої активності учнів інтегровані уроки музичного мистецтва, на яких діти можуть бути поетами, артистами, композиторами. Музична діяльність повинна слугувати джерелом несподіваних емоцій. Можна додати використання музики, репродукцій картин, читання віршів та інші засоби [2, с. 125]

Активізація творчого потенціалу на уроках музики сприяє використанню широких методів інтерактивного навчання, за допомогою яких вчитель може не тільки швидко і якісно перевірити знання дітей («Вірю-не вірю», «Музичне доміно», «Виправ помилку»), але й розпочати цікаво нову тему («Таємниці країни Музики»); використовуючи гру, підвести підсумок уроку («Музичне змагання»). Із метою стимулювання виразності, артистичності можна використати такі прийоми: поділити клас на «акторів» і «критиків» («актори» співають, а «критики» оцінюють виконання), провести змагання («Хто краще виконає пісню? Учні якого ряду?»), використати сюжетно-рольові ігри тощо.

Залучення учнів до сумісної роботи з учителем щодо створення низки мультимедійних проєктів («Дитячий світ, наповнений музикою», «Твір, який стоїть над часом» та ін.) Це сприяє підвищенню пізнавальної активності, розвитку умінь і самостійно конструювати свої знання на предметі.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, особливість педагогіки мистецтва в тому, що творчості навчитися не можна. Можна лише створити умови для пробудження, активізації в учнів творчих імпульсів. Головне для вчителя повинно бути те, що діти забирають з собою після заняття, - це відчуття радості і задоволення.

Література

1. Бодалев А. А. Психология личности / А. А. Бодалев. – М.;Изд-во МГУ. – 1988. – 120 с.
2. Єрохіна А. М. Принципи побудови творчих занять з музики в початкових класах / А. М. Єрохіна // Збірник наукових праць. – Педагогічні науки. – Випуск 20. – Частина 1. – Херсон: Айлант, 2001. – С. 124-132.
3. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта України. – №29. – С. 4-6.

УДК 373.3.015.3:005.32

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
kov35@ukr.net*

БАЛИК І.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

*У статті розглянуті наукові дослідження, які висвітлюють
сутність формування у молодших школярів мотивації до навчання.
Визначено трактування поняття «мотивація».*

Ключові слова: молодший школяр, урок, навчання, мотивація, пізнавальний інтерес, навчально-пізнавальна діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сьогоденні актуальним є питання підвищення рівня пізнавальної активності учнів та самостійності мислення під час оволодіння знаннями. Адже успіх і ефективність навчання залежить не лише від правильного визначення цілей і змісту навчання. Важливо знати відповідь на центральне питання дидактики – яким чином цих цілей досягнути. Від правильного обрання виду навчання залежить його ефективність.

Одним із найважливіших компонентів навчання, як і основою будь-якої діяльності, є мотивація. Особливо слід зауважити, що мотиваційний компонент є одним із найважливіших елементів будь-якого навчального процесу в різноманітних навчальних дисциплінах. Це чітко ілюструють дані про засвоєння навчальної інформації дітьми 6-10 річного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. З вітчизняних дидактів, які займалися цією проблемою, насамперед потрібно відзначити К. Д. Ушинського. Психологічні дослідження навчальної мотивації проводились багатьма вченими, зокрема Дульньовим Г. М., Занковим Л. В., Нудельманом М. М., Петровою В. Г., Пінським Б. І., Соловйовим І. М., Феофановим М. П., Шиф Ж. І. та ін. [2, с. 165].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою нашої статті є: проаналізувати бажані мотиви навчання та охарактеризувати процес їх формування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Мотивація – це процес безперервного вибору та прийняття рішень на основі зважування поведінкових альтернатив. Мотивація пояснює цілеспрямованість дії, організованість і стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення визначеної мети.

Мотив – це форма прояву потреби людини. Це – спонукання до діяльності, відповідь на те, заради чого вона відбувається.

У першокласників активізуються пізнавальні мотиви. Діти визнають значимість учіння як соціально цінної діяльності. «Навчання по-різному впливає на розумовий розвиток залежно від того, наскільки успішно воно виховує в учнів повноцінні мотиви учіння. Дослідні дані свідчать, що структура навчальної діяльності, адекватна цілям навчання, є фактором формування в учнів не лише систем операцій і знань, а й навчальних, пізнавальних інтересів, бажання вчитися, допитливості, любові до книги, прагнення до самоосвіти» [3, с 84].

Мотиви учіння в кожній дитини – глибоко особистісні, індивідуальні. Зовнішня поведінка учня, його ставлення до школи, товаришів, оцінювання багатьох подій – це все «вершки» від багатьох корінців, що живлять бажання дитини вчитися, долати труднощі.

Живильні сили для всього дерева учіння йдуть насамперед від почуттів маленького школяра, від того, як його зустрічає школа і перший вчитель [4, с. 268].

У малюків, які вступають до школи, відмінності разючі: один почав читати ще в 5 років, для іншого – книжка лише іграшка; один нетерпляче чекає першого вересня, а другий – як злякане пташеня, що потрапило в клітку. Як же орієнтуватися у цій різноманітності? Розумний учитель користується своїми безвідмовними інструментами – умінням

спостерігати, створювати ситуації, що потребують саморегуляції поведінки дитини, спонукають до висловлювань, виявлення своїх почуттів [2, с. 132].

З перших днів навчання виділяються діти з інтелектуальною ініціативою (термін Д. Б. Богоявленської) – з яскраво вираженим бажанням виявити своє ставлення до всього, що відбувається на уроці, подумати над складним завданням. Вони уникають підказок, прагнуть працювати самостійно, все їм треба помацати, перевірити, дослідити. Ці діти особливо жвавішають, коли вчитель запитує про щось незвичне; рішення, як правила, приходять їм у голову відразу, і вони ледве стримуються, щоб його не вигукнути. Здебільшого в класі буває 4-5 таких учнів [1, с 37].

Майже в кожному класі є діти, які засмучуються, коли розуміють, що їм робота не під силу, хочуть зробитися непомітними. Для них головне, щоб вчитель їх не питає, щоб урок закінчився швидше. Серед них є пустуни, які вже не бояться показувати байдужість до сумлінної роботи, пошук нових знань їм відверто не цікавить, а погані оцінки їм надовго не засмучують.

Причини тут різні: незрілість дитини, слабка підготовка, глибока занедбаність та ін.

Цих дітей об'єднує негативне ставлення до навчання, бо воно потребує значних розумових зусиль. Вони вчаться тому, що цього вимагають дорослі, і на уроці вони лише «присутні».

Дослідження психологів (Забулій Н. П., Кононко О. Л., Коробко С. Л., Мухіна В. С., Проскура О. В. та ін.) свідчать, що на початку навчального року більшість 6-річних учнів надають перевагу дошкільним видам діяльності. У дітей з різним рівнем розвитку і дошкільної підготовки ставлення до навчання дуже різниться, а в цілому розвиток мотивації проходить в кілька етапів: несвідоме і нестійке спочатку, це ставлення

поступово (за сприятливих умов) стає довільним і цілеспрямованим [2, с.135].

З цього стає зрозуміло, що, працюючи з різними групами дітей, треба ставити різні виховні цілі. Найбільш значущою для ефективності навчальної діяльності є мотивація, зумовлена інтелектуальною ініціативою і пізнавальними інтересами, її сила – в зосередженості, захопленні роботою, вольових зусиллях дитини, почутті задоволення від цього. У «виконавців» великі резерви для розвитку більш зрілої мотивації, а «присутніх» можна поступово довести до рівня «добрих виконавців».

Завдання вчителя щодо забезпечення мотиваційного компонента учіння – створити для всіх дітей передумови виховання позитивних рис характеру, бажання і вміння навчитися.

Як сонце потрібне для всього живого, так і розвитку мотивації учіння потрібні стимулююче середовище і цілеспрямований вплив через систему педагогічних прийомів. Тому загальні умови педагогічного стимулювання треба поєднувати із застосуванням різноманітних методичних прийомів, які прямо працюють на мотиваційний компонент уроку [5, с. 65].

Для формування повноцінної мотивації учіння молодших школярів особливо важливо забезпечити такі умови [2, с. 136]:

- збагачувати зміст особистісно-орієнтованим цікавим матеріалом;
- утверджувати справді гуманне ставлення до всіх учнів, бачити в дитині особистість;
- задовольняти потреби в спілкуванні з учителем та однокласниками під час навчання;
- збагачувати мислення інтелектуальними почуттями;
- формувати допитливість та пізнавальний інтерес;
- формувати адекватну самооцінку своїх можливостей;

- утверджувати прагнення до саморозвитку, самовдосконалення;
- використовувати різні способи педагогічної підтримки, прогнозувати ситуації, коли вона особливо потрібна дітям;
- виховувати відповідальне ставлення до навчальної праці, зміцнювати почуття обов'язку.

Реалізація кожної з цих умов вимагає тривалої, узгодженої роботи вчителя, вихователя та батьків. Організація навчання, тобто зовнішні умови, опосередковано впливають на мотивацію учіння, яка є глибоко індивідуальною і не може бути негайним наслідком ізольованого використання навіть дуже ефективного засобу (скажімо дидактичної гри, безбального оцінювання). Треба долати шаблон у педагогічному мисленні – зводити складне до простого. Стосовно формування мотивації учіння таке спрощення призводить до поспішних висновків: наприклад, не вивчив учень вірша – лінивий; ніяк не запам'ятає правила – не хоче вчитися; не виконує швидко вказівок учителя – просто вперта дитина. Бажання вчителя «розкласти по полицках» на гарних і поганих обмежує його пошуки найточніших і найгуманніших засобів впливу на дитину.

Особливо сприяє цілеспрямованому формуванню допитливості, активності дитини постановка пізнавальних запитань. «Добивайтеся того, щоб учні ваші побачили, відчули незрозуміле – щоб перед ними постало питання, – писав В. О. Сухомлинський. – Якщо вам вдалося цього досягти, маєте половину успіху. Адже запитання збуджують бажання знати» [4, с. 365].

Для формування позитивних мотивів навчання потрібна раціональна організація навчально-виховного процесу, при якій школярі виступали б активними учасниками пізнавального процесу. У дітей з'являється внутрішня потреба до учіння, позитивне ставлення до навчального процесу в тому випадку, якщо вони мають можливість зайняти активну позицію у

навчально-пізнавальній діяльності. Для цього потрібно зрозуміло викладати матеріал, вміло організувати самостійну роботу для оволодіння знаннями, уміннями і навичками, показувати практичну значимість навчального матеріалу, добирати цікаві тексти з різних стилів рідної мови, формувати життєво важливі вміння (написати твір, скласти діловий документ, план прочитаного твору та ін.), вміло поєднувати різні методи і прийоми навчальної роботи, створювати проблемні ситуації, використовувати елементи зацікавленості, вдаватися до гумору, викликати емоції, переживання подій тощо [6, с 98].

Якщо надії малюка на радість шкільного життя справджуються, зміцнюється допитливість, виникає пізнавальний інтерес, який і є сильним мотивом учіння. Коли ж мотив, заради якого учень вчився, змінюється, це принципово позначається на всій його навчальній діяльності [2, с. 54].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Досвід, помножений на чуйне ставлення до дитини, робить багатьох учителів гарними діагностами, допомагає розібратися в мотивах, які характеризують дії тих чи інших дітей. Таким чином, мотивація – це одна з найважливіших умов, що забезпечує успішне формування в учнів знань, слугує для них гарантом осмислення нової інформації.

Література

1. Гин А. Конструктор урока / А. Гин // Відкритий урок. – 2002. – № 5-6. – С.11-19.
2. Освітні технології: навч.-метод. посіб / За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А С К, 2001. – 256 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підруч. для студ. пед. фак. вузів / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999.

4. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С. Костюк. – К.: Вища школа, 1984.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори / В. О. Сухомлинський. – Т.2. – М.: Просвещение, 1979.
6. Щукина Г. И. Мотивация учения / Г. И. Щукина. – М.: Научное образование, 1980.

УДК 373.3.091.3

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
kov35@ukr.net*

ДАШИВЕЦЬ В.Ю.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

МЕТОД ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ, ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ВИДІВ НАВЧАННЯ

У статті визначається сутність понять «проблема», «проблемне навчання», Здійснено порівняльний аналіз проблемного навчання з традиційним. Виявлено, що проблемні ситуації найчастіше використовуються вчителями двох видів: проблемна ситуація, яка ґрунтується на здивуванні та проблемна ситуація, пов'язана з інтелектуальним утрудненням. Подано алгоритм розв'язання проблемної ситуації на уроках.

Ключові слова: проблема, педагогічна технологія, проблематизація, проблемне навчання, традиційне навчання, проблемна ситуація, проблемне викладання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Елементи проблематизації використовував ще давньогрецький мислитель Сократ. На площах він проводив бесіди з питань моралі, змушував своїх слухачів шляхом запитань і відповідей доходити до «істини», не пропонуючи при цьому готових положень і висновків, адже вважав, що саме «в суперечці народжується істина». Такий стиль ведення бесід зі слухачами став називатись сократівським, а згодом – евристичним [2, с. 23].

Ще А. Дістерверг зазначав, що поганий вчитель підносить учням істину, а хороший вчить її знаходити. У цьому твердженні і закладені засади проблемного навчання. Пізніше, на початку ХХ століття, видатний американський філософ, психолог та реформатор освіти, вчитель початкових класів, Дж.Дьюї різко критикував традиційне навчання, головний недолік якого вбачав у тому, що все зводиться до простого завчання «рутинної форми викладу», чим придушується рух дитячої думки. Ця ідея була розвинена Джоном Дьюї в систему навчання, яку він реалізовував в Чикагській експериментальній школі [1, с. 20].

Отже, прихильниками ідей проблемного навчання було зроблено значний крок вперед.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття специфіки проблемного навчання, здійснити порівняльний аналіз з традиційним навчанням.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Ключовою дефініцією проблемного навчання є проблема. Проблема – складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання, вивчення, дослідження. Проблема виникає там, де особистість стикається з інтелектуальним утрудненням в процесі розв'язання реальних ситуацій [1, с. 25].

Проблемне викладання – діяльність учителя по створенню системи проблемних ситуацій, виклад навчального матеріалу з його поясненням і керуванню діяльністю учнів, спрямованої на засвоєння нових знань як традиційним шляхом, так і шляхом із самостійною постановкою навчальних проблем і їх рішення.

Проблемне навчання – це учбово-пізнавальна діяльність учнів по засвоєнню знань і способів діяльності шляхом сприйняття пояснення вчителя в умовах проблемної ситуації, самостійного аналізу проблемних ситуацій, формулювання проблем і їх рішень по засобах висунування пропозицій, гіпотез їхнє обґрунтування і докази, а також шляхом перевірки правильності рішення.

Проблемна ситуація – це інтелектуальне утруднення людини, що виникає у випадку, коли він не знає, як пояснити виникле явище, факт, процес дійсності не може досягти мети відомим йому способом дія це спонукує людини шукати новий спосіб пояснення чи спосіб дії. Проблемна ситуація є закономірність продуктивної, творчої пізнавальної діяльності.

Проблемні ситуації можуть бути двох видів: проблемна ситуація, яка ґрунтується на здивуванні та проблемна ситуація, пов'язана з інтелектуальним утрудненням.

Проблеми можуть мати об'єктивний (коли ще не існує їх наукового вирішення) або суб'єктивний характер (наукове розв'язання даної проблеми є, а тільки певна група школярів не знають способів її вирішення).

Психологічною наукою встановлена визначена послідовність етапів продуктивної пізнавальної діяльності людини в умовах проблемної ситуації:

Проблемна ситуація > проблема > пошук способів її рішення > рішення проблеми.

Порожній цикл розумових дій від виникнення проблемної ситуації до рішення проблеми має кілька етапів

- виникнення проблемної ситуації;
- усвідомлення сутності утруднення і постановка проблеми;
- пошук способу рішення шляхом здогаду чи висування припущень і обґрунтування гіпотези;
- доказ гіпотези;
- перевірка правильності рішення проблем.

Проблемне навчання може бути близьке до розвивального навчання, якщо його завданням є розвиток інтелекту учнів – за рахунок збільшення самостійності учнів при вирішенні проблемних ситуацій формується активна пізнавальна діяльність, досягається самостійність застосування способів розумових дій.

Технологія проблемного навчання є загальнопедагогічною. Її можна використовувати на будь-якому предметі та на будь-якій ланці освіти. Однак саме початкова школа є базовою для проблемного навчання. Результатом проблемного навчання молодших школярів є зміни в структурі знань, формування вмій і навичок учнів самостійно вчитися.

Сам факт зіткнення з інтелектуальним утрудненням, неможливістю виконати поставлене завдання за допомогою наявних знань і способів дії породжує в учня потребу в новому знанні. Ця потреба і є основною складовою проблемної ситуації.

Однак, при зіткненні з труднощами в школярів може і не виникнути потреба в нових знаннях. Так стається, якщо отримане завдання не враховує їхніх вікових та інтелектуальних спроможностей. Ступінь труднощів завдання повинен бути таким, щоб за допомогою наявних знань і способів дії школярі не могли його виконати відразу, однак цих знань було б достатньо для самостійного розуміння змісту та умов виконання завдання. Тільки таке завдання сприятиме формуванню пізнавального інтересу та активності учня [3, с. 94].

Основна різниця між проблемним і традиційним навчанням ми бачимо в двох моментах: вони розрізняються по меті і принципам організації педагогічного процесу.

Мета проблемного типу навчання не тільки засвоєння результатів наукового пізнання, системи знань, але і самого шляху процесу одержання цих результатів, формування пізнавальної самодіяльності учня і розвитку його творчих здібностей.

Мета традиційного типу навчання – засвоєння результатів наукового пізнання, озброєння учнів основами наук, прищеплювання їм відповідних умінь і навичок.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, у результаті проведеного дослідження було підтверджено, що в педагогічній роботі слід приділяти увагу створенню проблемних ситуацій на уроках. Постійна постановка перед дитиною проблемних ситуацій приводить до того, що вона не «пасує» перед проблемами, а прагне їх вирішити, тим самим ми маємо справу з творчою

особистістю завжди здатною до пошуку. Він полягає в тому, що учень, аналізуючи, порівнюючи, синтезуючи, узагальнюючи та конкретизуючи фактичний матеріал, сам шукає та одержує нову інформацію. Розумовий пошук – складний процес, він, як правило, починається з проблемної ситуації, проблеми. Але не всякий пошук пов'язаний із виникненням проблеми. Якщо учитель дає завдання учням, указавши, як його виконати, то навіть самостійний пошук не буде рішенням проблеми.

Література

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
 2. Педагогічні технології в початковій школі: опорні конспекти / Укл. М.В. Швардак. – Частина 1. – Мукачево: МДУ, 2013. – 73 с.
 3. Фурман А.В. Методика застосування проблемних ситуацій на уроці / А.В.Фурман // Проблемні ситуації в навчанні. – К., 1991. – С. 67-152.
 4. Ягупов В.В. ПЕДАГОГІКА: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
- Фіцула М.М. Педагогіка: навч. Посібник / М.М. Фіцула. – Київ: Академвидав, 2006. – 560 с.

УДК

КУЗЬМІНА О. В.

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
kov35@ukr.net*

ЄЩЕНКО К. Л.

*студентка 2 курсу факультету початкової, технологічної та
професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет»*

**ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ
ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР**

Урок – не самоціль.

*Це інструмент виховання
та розвитку особистості.*

В. Сухомлинський

У статті говориться, що демократизація суспільства, розширення економічної самостійності України зумовили необхідність докорінної зміни підходів до механізму формування національної свідомості особистості на основі максимальної реалізації її потенційних можливостей.

Ключові слова: дидактичні ігри, загальноосвітні навчальні заклади, молодші школярі, навчально-пізнавальна діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У практиці загальноосвітніх навчальних закладів проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів є однією з найактуальніших, оскільки саме в процесах пізнання та навчання відбувається розвиток особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Загальновизнаним є те, що саме початкова ланка освіти складає фундамент для набуття учнями в майбутньому необхідних життєвих компетентностей (Н. Бібік, Я. Кодлюк, О. Савченко, Л. Хомич та ін.). Як зазначено у «Білій книзі національної освіти України», від результативності початкової освіти значною мірою залежить якість функціонування середньої і старшої школи. Науковцями встановлено, щоб навчання приносило дитині радість, слід спрямовувати цей процес на розвиток її навчально-пізнавальної діяльності, яка саме і збагачує розвивальний потенціал змісту навчання.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Метою дослідження є вивчення та узагальнення питань активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі використання дидактичних ігор.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Розбудова національної системи освіти, вихід вітчизняної науки й техніки на світовий рівень, інтеграція її в європейський та світовий освітній простір вимагає високого рівня підготовки підростаючого покоління. У Законах України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (1999), Концепції Нової

української школи (2017), Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті (2002) зазначено необхідність: виховання громадянина України, формування особистості учня (вихованця), розвиток його здібностей і обдарувань, наукового світогляду, також виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, підготовка учнів (вихованців) до подальшої освіти і трудової діяльності тощо. Також у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті проголошується стратегія прискореного, випереджувального інноваційного розвитку освіти й науки, забезпечення умов для розвитку, самоствердження і самореалізації особистості впродовж життя.

У ході аналізу літератури виявлено, що дослідження з проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів здійснювались як філософами та педагогами минулих століть (А. Дістерверг, Ж.Ж. Руссо, Сократ, П. Блонський, А. Макаренко, С. Щацький) так і сучасними науковцям, у роботах яких, переконливо доведена ефективність застосування дидактичних ігор у навчанні молодших школярів, а саме: Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, М. Вашуленка, Б. Друзя, Ю. Калинецької, С. Короткова, В. Крутій, Н. Кудикіної, М. Микитинської, А. Ноздрова, Н. Підгорної, Г. Цукерман, Н. Чканікова, Т. Шмакової, А. Шпунтів та інших учених.

Дидактичні ігри стали предметом особливої уваги в працях Б. Блонського, С. Рубінштейна, В. Сухомлинського, А. Сікорського (формування уяви); Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Леонтєва, О. Усової, А. Соноріної (вплив на розумовий розвиток); Ф. Блехер, З. Богуславської, К. Радіної, Г. Щукіної (засоби активізації навчальної діяльності).

Частково питання активізації навчальної діяльності розглядали М. Богданович, С. Бондар, Р. Осадчук, В. Паламарчук, О. Савченко, О. Скрипченко та ін. Спільним для всіх цих досліджень є те, що вони

розглядають активність в руслі нестандартного вирішення завдань та аналізують прийоми їх вирішення.

Сьогодні, зважаючи на новий зміст загальної середньої освіти і 12-річний термін навчання, початкова школа знаходиться в епіцентрі уваги, адже саме перші роки суспільного виховання й навчання дітей мають надзвичайно важливий вплив на подальший розвиток інтелекту, творчості, формування характеру, саморозвиток особистості тощо.

Початок навчання у школі для багатьох 6-річних дітей пов'язаний із значним навантаженням, до того ж характер і темпи оволодіння навчально-пізнавальною діяльністю не завжди відповідають загальній розумовій здатності дітей такого віку до засвоєння знань, умінь та навичок, визначених змістом програми.

Будь-яка діяльність, в тому числі і навчальна, має свою мету, об'єкт, суб'єкт, засоби, результат. У педагогічних науках поняття, «засіб» має широке значення. До його складу входять: підручник, слово вчителя, наочні посібники, аудіовізуальні засоби, комп'ютер, методи та форми навчання.

Всі засоби, спрямовані на навчання вмінню вчитися, можна розподілити на три групи: джерела знань; методи та прийоми; форми організації навчальної діяльності. До першої відносяться: слово вчителя, підручник, наочність, гра. До другої: бесіда, діалог, самостійна робота, створення проблемних ситуацій, вправи, система пізнавальних завдань. До третьої: колективна, групова, індивідуальна робота. Ця класифікація дає можливість цілеспрямовано використовувати дидактичні засоби, формуючи навчальну діяльність.

Тому, перед наукою стоїть завдання – створення ефективних дидактичних систем, які базуються на застосуванні таких типів, технологій, форм і методів навчання, які забезпечували б інтенсивне

формування умінь і навичок. І на цій основі суттєво підвищували рівень самостійної творчої діяльності учнів, створили б умови для більш повного й ефективного використання інтелекту кожного. Аналіз педагогічної практики переконує у недостатній ефективності традиційного типу навчання щодо вирішення названих завдань через традиційний метод організації викладання. В останні роки практика застосування ігрових завдань визначила методичну думку, що зараз настав час узагальнення практичного досвіду, об'єктивної оцінки доцільності застосування ігрових завдань, визначення їх питомої ваги та місця у системі навчання. Гра дозволяє яскраво реалізувати всі провідні функції навчання: освітню, виховну та розвивальну, які діють в органічній єдності.

Дидактичні ігри покликані пом'якшити вплив перевантаження від одноманітної механічної роботи в процесі багаторазового повторення, сприяють загостренню уваги на етапі усвідомлення нових знань, термінів, понять, визначень.

Успіх дидактичних ігор значною мірою залежить від правильного використання в них ігрового обладнання, іграшок, геометричних фігур, природного матеріалу (шишок, плодів, насіння, листків) тощо. Підбиття підсумків гри в зв'язку з такою віковою особливістю дітей, як нетерплячість, бажання відразу дізнатися про результати діяльності, проводиться відразу після її закінчення. Це може бути підрахунок балів, визначення команди-переможниці, нагородження дітей, які показали результати тощо. При цьому слід тактовно підтримати й інших учасників гри.

На думку дидактів, пізнавальна діяльність – це складний процес, що включає такі взаємопов'язані компоненти як: пізнавальний інтерес, пізнавальну активність, пізнавальну самостійність і пізнавальні здібності. Активізація ж пізнавальної діяльності учнів відбувається за умови

розвитку і вдосконалення всіх її компонентів. Науковці розкривають вікові особливості розвитку пізнавальної діяльності, характеризують умови, принципи, методи та засоби її формування.

Для молодших школярів, поряд із провідною навчальною діяльністю, залишається актуальною й ігрова діяльність. Застосування різноманітних дидактичних ігор сприяє формуванню в дітей вказаного віку пізнавальних процесів, оволодінню прийомами і методами навчально-пізнавальної діяльності. Дидактичні ігри допомагають учням долати пізнавальні труднощі, усувають страх, почуття дискомфорту, що відбивається на успішності дітей та їхній навчальній діяльності.

На основі аналізу літератури визначаємо, що джерелами активності молодших школярів є: потреби (у спілкуванні, наслідуванні, навчанні), прагнення, інтереси; відповідно, шляхи активізації навчальної діяльності: уроки-диспути, технічні засоби навчання; проблемне навчання; дидактичні ігри.

Сучасні науковці поняття гри здебільшого об'єднують їх у дві групи: 1) ігри, де вчитель бере опосередковану участь у їх підготовці та проведенні; 2) ігри, в яких дорослий, повідомляючи дитині правила гри дає фіксовану програму дій для досягнення відповідного результату. Дидактичні ігри відносять до другої групи. Обов'язковими структурними компонентами дидактичної гри є: дидактичне завдання, ігрові правила, ігрові дії. Всі структурні елементи гри взаємопов'язані між собою і відсутність одного з них руйнує гру.

Серед проблем, які звертають на себе увагу сучасних дослідників, все більшого значення набувають ті, які пов'язані з пошуками шляхів підвищення якості та ефективності цілеспрямованого виховання в умовах сучасної кризової ситуації в економіці, духовної і культурної сферах нашого суспільства. Діти не ставлять в грі якихось інших цілей, ніж мета –

грати. Але було б неправильно не враховувати повчального і розвиваючого впливу гри і при збереженні в ній безпосередності життя дітей. Гра є засобом виховання, коли вона включається в цілісний педагогічний процес. Цінність гри як виховного засобу укладається в тому, що, надаючи вплив на колектив граючих дітей, педагог через колектив впливає на кожного з дітей. Організуючи життя дітей у грі, вчитель формує не тільки ігрові відносини, але і реальні, закріплюючи корисні звички в норми поведінки дітей у різних умовах і поза грою – таким чином при правильному керівництві дітьми гра стає школою виховання.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Щоб залучити молодших школярів до навчально-пізнавальної діяльності потрібно задіяти всі засоби активізації, зокрема: зміст освіти, форми, методи та засоби навчання.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів складної та багатогранної проблеми активізації навчальної діяльності молодших школярів за допомогою дидактичних ігор. Воно відкриває перспективу для більш глибокого вивчення умов, особливостей технології проведення дидактичних ігор з метою активізації навчальної діяльності дітей.

Література

1. Буліга С.М. Організація урочної та позаурочної навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах впровадження компетентісно орієнтованої освіти: методичний посібник. Київ: ТОВ «СІТПРІНТ», 2013. 88 с.

2. Граматик Н.В. Деякі аспекти проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* 2014, №112. С. 63 – 66.

3. Кремень В., Ткаченко В. Україна: ідентичність у добу глобалізації (начерки метадисциплінарного дослідження). 2-ге вид., допов. Київ: Т-во «Знання» України, 2013. 471 с.

4. Мартусь А. В. Використання дидактичних ігор на уроках природознавства. *«Біологічні дослідження –2014»: збірник наукових праць V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 520-523.

5. Мостова Л. О. Стимулювання пізнавальної активності молодших школярів засобами дидактичних ігор. *Наука і освіта*. 2016. №6. С 95–100.

УДК 796.011.3-053.6:78

КРУТОГОРСЬКА Н. Ю.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

КРУПКА С. Є.

*студент 2-го курсу факультету фізичного виховання
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ВПЛИВ МУЗИКИ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглядається актуальне питання сучасного фізичного виховання – вплив музики на формування особистості молодшої людини під час тренування з фізичної культури. Доведено, що музичний супровід навчального заняття або самостійного тренування може мати як негативний, так і позитивний вплив на формування характерних рис

молодої людини, її поведінку. Вчитель з фізичної культури, тренер має велику громадянську відповідальність за виховання молоді нашої країни, ствердження високоморальних норм і правил поведінки у суспільстві.

Ключові слова: фізична культура, музика, мелодія, формування, виховання, навчання, характер, позитивний вплив, вчитель, тренер.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Виховні можливості у широкому використанні музики мають не тільки уроки фізичної культури у загальноосвітніх школах, але й заняття у технікумах, вишах, спортивних секціях, клубах, самостійні тренування. Багатьма дослідниками у різних країнах світу доведено, що музика, при правильному її використанні, може підвищувати інтерес людини до навчальних занять з фізичної культури, спорту, а також допомогти їй не тільки у кращому опануванні різноманітних фізичних вправ і рухів, а й формує морально-етичні норми і правила поведінки, естетичні почуття. Фізичне виховання за допомогою музики – важливий процес взаємодії вихователя, тренера і вихованців, спрямований на розвиток почуттів, формування особистості, характеру, стійких переконань.

На теперішній час спостерігається колосальна зміна усталених цінностей, думок, норм і правил поведінки. Більша частина молодого покоління перебуває у розгубленості: як жити надалі; яку професію обрати; чим займатись у вільний час тощо. У таких надзвичайних умовах життя особливу популярність у молоді останнім часом набуває спорт і музика.

Отже, у цей складний період питання музичного супроводу занять з фізичної культури і спортом набуває особливого значення, є своєчасне,

важливе, бо стосується виховання молодшої людини. Цілком зрозуміло, що провідна роль у здійсненні цих занять належить вчителю, тренеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Цікава концепція поєднання музики і рухів була обґрунтована Е. Жаком-Далькрозем, якого можна вважати засновником ритмічної гімнастики. Він вважав, що інтеграція рухів і музики є цікавою формою для дітей, яка дає можливість реалізувати природну потребу цього вікового періоду у руховій діяльності. Вона приносить дітям радість, сприяє активному відпочинку і водночас є важливим чинником розвитку їх здібностей та стійкого інтересу до музики, ефективно впливає на формування психомоторики, позитивних моральних якостей та естетики рухів [1].

Новаторська система музично-рухового виховання, яка була розроблена німецьким музикантом та педагогом Карлом Орфом у 30-х роках ХХ століття, отримала значну популярність у більшості країн Західної Європи. Він вважав важливим засобом виховання музику, що стимулює виконання рухів дітьми і поглиблює їх мотивацію до рухової активності [2].

Значну роль у розробці методики поєднання музики і рухів відіграв Р. Лобан, який розробив так звану експресивну (творчу) гімнастику. У методиці експресивної гімнастики запропоновано поєднання рухів з музикою і ритмом. Він постійно підкреслював значення ритму у виконанні фізичних вправ, тому рекомендував широко застосовувати музику для їх супроводження. Їх виконання, за думкою Р. Лобана, стимулює творчість дитини та фантазування у руховій діяльності, позитивно впливає на

розвиток естетичних почуттів, формує культуру рухів (особливо їх координацію), погодження своїх дій з рухами партнерів та ін. [3].

Слід зазначити, що за останні 70 років (післявоєнний період) у програмах з фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл переважної більшості Європейських країн включено ритмічні рухи та елементи танців. Дослідженнями, проведеними у Швеції, Англії, Польщі, Україні, Росії та інших країнах встановлено, що широке застосування музики під час уроків з фізичної культури (особливо у молодших та середніх класах шкіл) допомагає підвищити рухову активність, покращує опанування фізичними вправами, підтримує на більш високому рівні фізичну працездатність учнів, формує риси характеру (М. Клосінський, А. Познанська, Т. Ротерс та ін.).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проаналізувати роль музики у формуванні морально-етичних норм і правил поведінки молодшої людини під час занять з фізичної культури і спортом.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. У наш час у багатьох європейських країнах до системи фізичного виховання школярів введені нові форми занять (аеробіка, спортивні танці, шейпінг тощо), які отримали назву – «нетрадиційні форми руху». Їх метою є розвиток в учнів особистої творчості у виконанні рухів, імпровізації, самостійності. У Польщі, наприклад, застосування музики на уроках фізкультури пропонується у програмах з фізичного виховання для всіх класів основної школи, гімназії та ліцею. У програмах є розділ – «Танець-ритммузика», який охоплює наступну тематику: ритмічні вправи, рухливі ігри під музику, народні танці (не тільки популярні польські танці, а й регіональні), а також інші музично-рухові вправи. Правильно підібрана музика у поєднанні з

виконанням рухів позитивно впливає на всебічний розвиток особистості як фізичний, так і психічний. Вона стимулює зацікавлення фізичними вправами, мобілізує учнів до прикладання своїх зусиль залежно від її характеру і є стимулом дій людини.

Щоб виявити вплив музичного супроводу на формування особистості молодшої людини під час тренування з фізичної культури і спорту та виховної ролі при цьому тренера, нами було проведено певне дослідження у якому прийняло участь 15 вихованців спортивного клубу.

Перш за все, ми добре ознайомились з кожним й розпочали спостерігати за їх тренуванням і поведінкою протягом декількох місяців. Відповіді на наші проблемні запитання знаходилися не одразу, а поступово.

Так, Антон, хлопець, який полюбляє рок та тренування під «хеві метал» в тренажерному залі. Начебто спокійний, на перший погляд, парубок 19 років, добре вчиться в університеті. Заходячи в зал на тренування, вмикає свою улюблену музику «поважче» і міняється на очах. Змінюється його обличчя, дихання, настрої, він перетворюється на «силову машину для підйому заліза», в цей момент підіймаються силові показники атлета. Потренувавшись вимикає музику, йде у душ і ефект його тренування, начебто, спадає через деякий час.

Дівчина Кароліна 18 років. Для тренувань їй подобається «поп-музика» та різна ритмічна музика, під яку танцюють у клубах на дискотеці чи на заняттях з танців та гімнастики. Цілеспрямована, приваблива дівчина, завжди заходить спокійна, урівноважена до спортивного клубу з подругами, але проходить усього 20-30 хвилин, вона вже жваво й азартно танцює, та танцює так, що всі оточуючі дивуються: дуже ритмічно, красиво, граційно, а іноді й трохи дивно, надто емоційно. Ейфорія та натхнення Кароліни закінчуються десь серед ночі, коли повертається

додому з нічних клубів, та в голові ще залишаються відбитки музичного вечору, важко засинає, бо дуже збуджена музикою, танцями.

Олексію теж 18, йому подобається «реп». Вмикаючи «свої пісні» він одразу перетворюється на більш поважного за віком чоловіка, який дає поради й рекомендації з контексту тих пісень, які слухає. Він підспівує свої улюблені треки, руками й ногами пританцьовує в такт, розмірковує про зміст пісень, які зазвичай несуть повчальний характер. Олексію легше, ніж іншим, спілкуватися з друзями, бо пісні інколи схожі на скоромовки, а хлопець знає їх на пам'ять.

А ось Миколі 19, він вже працює і навчається, йому до вподоби класична музика. Вихований, інтелектуально розвинений хлопець прослуховує музику не тільки на спортивних тренуваннях, але й у вільний час, інколи і за роботою. Це дає йому підйом настрою, посмішку на обличчі, наснагу, сконцентрованість у діях. Все це спостерігаємо, коли лунає музика Моцарта, Баха чи інших класиків. Юнак признається, що після спортивних тренувань під класичну музику у нього часто з'являються натхнення, бажання звернутись до ліричної поезії, а іноді й самому написати вірша чи невелике зворушливе оповідання.

Цих молодих людей об'єднує те, що всі вони вчаться в одному університеті, люблять спорт, музику, які впливають на їх стиль життя, формують характер і поведінку. У статті наведено лише декілька прикладів, але уподобання інших юнаків і дівчат дуже схожі. Всі наші юнаки та дівчата з групи стверджують, що музика їм допомагає розвиватись не тільки фізично, але й морально, спонукає до навчання, творчості, до перемог у спорті й успіхів у особистому житті.

Численні наукові дослідження з проблеми впливу музики на нервову систему та фізичне здоров'я людини – цікаві, ґрунтовні і доводять, що музичний супровід тренувальних занять з фізичної культури і спорту є

могутній засіб формування моральних якостей особистості, характеру й поведінки людини.

Науковцями доведено, що вплив мають навіть слова сказані воді (за дослідженням Мосару Емото), які міняють її структуру, а якщо врахувати, що організм людини складається на 80 відсотків з води, то цілком закономірно, що музика теж, як і слова, здатна впливати на побудову особистості. Експерименти проведені на воді, під впливом певних мелодій та її подальшим замороженням, дозволили розглянути під мікроскопом порядок побудови молекул. Так, музика «Лебединого озера» П. Чайковського сприяла утворенню найгарніших структур у вигляді пір'я птахів, чітких витончених кристалів, тоді як гучні, різкі агресивні, безладні звуки перетворюють структури у неправильні й нерозбірливі форми.

Отже, у цілому «рок» музика позитивно впливає на організм, пробуджує, заряджає та підбадьорює до перемог, подолання негараздів, вирішенню гострих життєвих питань. Але необхідно зауважити, що при постійному гучному прослуховуванні вона має негативний вплив на нервову систему, може привести до агресії, непорозуміння.

Сучасна «поп» музика легко запам'ятовується та співається, має легкі слова та рими, а це дає можливість чути й наспівувати її повсюди, завжди бути у веселому настрою і не звертати увагу на свої проблеми, проблеми інших, не співчувати нікому. Треба знати й розуміти, якщо слухати лише таку музику, то її прості мотиви й не завжди змістовні слова будуть негативно відображатися на інтелекті й сприяти позитивному розвитку особистості молоді людини.

За дослідженнями американських соціологів «реп» та «хіп-хоп» є найбільш розповсюдженою музикою серед тінейджерів. В залежності від текстів та мотивів ця музика має різний вплив. Тексти депресивного характеру впливають негативно на особистість, іноді виникають образи,

дратівливість тощо, а позитивний «реп» підіймає настрій, бадьорість, викликає бажання більше спілкуватися.

«Джаз» музика заспокоює нашу психіку, душу, вводить в легкий транс, доставляє естетичне задоволення.

Класична музика має дуже позитивний вплив. При прослуховуванні класичної інструментальної музики організм розслаблюється, гармонізує особистість людини. Деякі музичні твори сприяють швидше розвиватись інтелектуально й добре запам'ятовувати вивчений матеріал, спонукають до творчості, доброчинності, порядності, проявів високої культури.

Великий педагог В. Сухомлинський вважав, що «музика поєднує моральну, емоційну та естетичну сферу людини. Музика є мовою почуттів. Мелодія передає найтонші переживання, недосяжні слову. Музика починається там, де закінчується слово». «... Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості...» [4].

На уроках з фізичної культури, тренуванні вчителю, тренеру необхідно більше уваги приділяти музичному супроводу, ретельно відбираючи репертуар. На наш погляд, необхідно зменшити кількість прослуховувань простих беззмистовних пісень в сучасному «поп» стилі, депресивних текстів пісень й грубої, але заряджаючої «рок» музики, яка визиває агресію, віддавати перевагу класичним та спокійним інструментальним творам, українським мелодійним пісням. Буде доречним на перервах прослуховування просто співів птахів, журчання води, що сприяє покращенню інтелектуальних якостей особистості, емоційного стану людини, сконцентрованості, стриманості, дисциплінованості, якісного сприйняття інформації.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, вважаємо, щоб зменшити агресивні настрої і непорозуміння між учнями, студентами та й взагалі між людьми, вчителю

фізичної культури, тренеру спортивного клубу, секції потрібно дуже ретельно підбирати музичний супровід щодо своїх занять й тренування: враховувати вік, стать, характер й нахили своїх вихованців, завжди пам'ятати про величезний вплив музики на почуття, емоції й характер особистості.

Музика у поєднанні з фізичною культурою і спортом – це могутній засіб всебічного виховання не тільки молодій людині, але й дорослих. Який тон, настрій, мотив (будувати чи руйнувати) задасть ваш урок чи тренування, так відповідно людина й буде діяти у оточенні своїх близьких, друзів, колективі. Вчитель, тренер має справу з подальшою долею свого вихованця, і саме від багатьох його фахових знань, умінь буде залежати його доля, тому використання музики під час тренування й уроків відіграє відповідальну й важливу роль у формування особистості людини.

Нова українська школа потребує змін. Змінюйте, перш за все, себе й свій підхід до навчання фізичною культурою школярів, до спорту, здорового способу життя. Включайте музику в учбових закладах, на уроках фізичної культури, під час тренування, відпочинку й молоде покоління стане кращим й розумнішим, а це й є головною ідеєю нашої української освіти. І хай українські народні й сучасні пісні, твори різних музичних класиків та й інша музика збагачує духовний світ вихованців й відкриває для кожного нові горизонти життя.

Література

1. Dalkroze E. Pisma wybrane / E. Dalkroze. – Warszawa.: WSiP, 1992. – 132p.
2. Orff K. Musik fur Kinder. / K. Orff, K. Keetman, G. Schulwerk. – Mainz 2016.

3. Вільчовська А.Е. Застосування музики на уроках фізичної культури (З досвіду польських загальноосвітніх шкіл) / А.Е. Вільчовська // Науковий вісник Черн. пед. ун-ту. Серія «Біомеханічні, педагогічні, медико-біологічні та психічні аспекти фізичного виховання та спорту». – 2014. – №118, Т.1. – С. 7-12.

4. Сухомлинський В. О. Павліська середня школа / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 7. – 390с.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

У збірнику наукових праць «Актуальні питання сучасної педагогіки» публікуються наукові статті за напрямками:

1. Вища школа
2. Загальна школа.
3. Початкова школа.
4. Дошкільна педагогіка.
5. Історія педагогіки.
6. Соціальна педагогіка.

Наукові статті, що подаються до друку, повинні бути написані українською мовою (крім статей, надісланих зарубіжними учасниками) та містити матеріал, не опублікований раніше.

Обсяг статті, включно зі списком цитованої літератури (не більше 12 джерел), повинен становити не більше 5 повних сторінок формату А4.

Рукопис оформляється згідно з Держстандартом ДСТУ 3008-95 за такою структурою:

У першому рядку: ліворуч (без відступу) вказують класифікаційний індекс **УДК** (шрифт Times New Roman, напівжирний, прямий, кегль 14). УДК надається довідково-бібліографічним відділом бібліотеки ВНЗ, де ви працюєте. За правильність надання УДК несуть відповідальність працівники бібліотеки.

Прізвище та ім'я автора(ів) статті (вирівнювання по центру, шрифт Times New Roman, напівжирний, прямий, кегль 14).

Посада, вчене звання, місце роботи, адреса електронної пошти (вирівнювання по центру, шрифт Times New Roman, напівжирний, *курсив*, кегль 14).

Назва статті розміщується нижче через один інтервал, вирівнювання по центру, шрифт Times New Roman, напівжирний, прямий, кегль 14, усі літери прописні.

Анотація подається через один інтервал від назви статті, вирівнювання по ширині, шрифт Times New Roman, кегль 14, *курсив*,

відступ першого рядка на 1,25 см. Текст анотації повинен мати обсяг 4-5 рядків, у якому стисло викладається актуальність статті, мета, зміст, перспективи подальших досліджень.

Ключові слова розташовуються безпосередньо під анотацією, вирівнювання по ширині, шрифт Times New Roman, кегль 14, *курсив*, відступ першого рядка на 1,25 см.

Основний текст статті, розподілений на абзаци, подається відповідно до вимог: набір тексту здійснюється у редакторі Microsoft Word (розширення.docx,.doc,.rtf), шрифт Times New Roman, кегль 14, прямий, через 1,5 міжрядкових інтервали, на аркуші формату А4 (книжковий), усі береги по 2 см.

Основний текст статті повинен містити необхідні елементи (без нумерації в тексті), які потрібно виділити напівжирним шрифтом:

1. Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

3. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

4. Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів.

5. Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

6. Література (розміщується через один інтервал від останнього рядка тексту з відступом слова «Література» на 1,25 см).

Посилання на використані джерела подаються по тексту у квадратних дужках ([1, с. 3]). Оформлення літературних джерел слід виконувати відповідно до вимог ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи.

Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

Рисунки (схеми, графіки, малюнки, фото та ін.) вставляють у статтю в одному з форматів (.jpeg, .bmp, .tif, .gif) з роздільною здатністю не менше за 300 dpi (подавати якісні оригінали). Написи на рисунках виконують шрифтом основного тексту та розміру. Рисунки підписують і нумерують (якщо їх більше ніж один) під рисунком по центру тексту за допомогою шрифту Times New Roman, кегль 14, *курсив*. **Усі об'єкти в простих рисунках, зроблених у Word, мають бути обов'язково згруповані.** Текст статті не повинен містити рисунків і/або тексту в рамках, рисунків, розташованих поверх/за текстом й т.п. – текст слід форматувати таким чином, щоб для всіх об'єктів було встановлено розміщення «у тексті». Складні, багатооб'єктні рисунки з нашаруваннями готувати за допомогою графічних редакторів (CorelDraw, PhotoShop та ін.).

Таблиці повинні мати вертикальну орієнтацію і будуватися за допомогою майстра таблиць редактора Word з арабською нумерацією, текст у таблиці оформлюється шрифтом Times New Roman, кегль 14, через 1 міжрядковий інтервал. Обсяг таблиць не повинен перевищувати 1/4 загального обсягу статті.

УВАГА!!! У тексті не допускається вирівнювання пропусками (для цього використовуються параметри абзацу); розрізняються дефіс «-», який не відділяється пропусками, і тире «—», яке відділяється з обох боків пропусками; перед розділовими знаками пробіл не ставиться, а після них – ставиться. Дужки та лапки безпосередньо охоплюють текстовий блок і відділяються пробілами лише зовні. У документі не застосовуються колонтитули (крім першої сторінки публікації зі знаком авторського права) та зноски.

У тексті статті ініціали відділяються від прізвищ, а сторінка від номера нерозривним пробілом (комбінація клавіш Ctrl+Shift+Пробіл), напр: *І. О. Синиця* або *с. 15*.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ!!! Текст має бути вичитаний і перевірений. Статті друкуються в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на літературні джерела та інші відомості відповідають автори публікацій. Посилання на роботи, що не публікувались не припустиме.

Наприкінці статті автор вказує дату відправлення оригіналу статті до редакції.

7.Відомості про кожного автора подаються на окремому листі(не входить в оплату за статтю), де зазначається:

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Вчене звання _____

Науковий ступінь _____

Посада _____

Місце роботи _____

Поштова домашня адреса: _____

Країна _____

Номер мобільного телефону _____

Адреса електронної пошти _____

УВАГА!!! Обов'язковою для всіх авторів, які не мають наукового ступеня, є **зовнішня рецензія-рекомендація**. Для авторів без вченого ступеня (зокрема й магістрантів) рукопис супроводжується рецензією наукового керівника.

Видання здійснюється із залученням авторських коштів: для викладачів, вчителів – 20 грн. за одну сторінку тексту, для аспірантів – 15 грн. за одну сторінку тексту, для студентів – 10 грн. за одну сторінку тексту. Вартість одного примірника 50 грн. Оплата здійснюється особисто за адресою: м. Слов'янськ, Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», кафедра педагогіки, Г. Батюка, 19, головний корпус, 6 поверх, ауд. 626 **або перерахуванням** на картку Приватбанку № 5168 7572 9774 0617 із позначкою «За статтю **прізвище автора**» після повідомлення на електронну адресу автора про

прийняття редколегією статті до друку, але не пізніше 5 днів після отримання повідомлення.

Матеріали для публікації можуть подаватись або особисто за адресою: м. Слов'янськ, Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», кафедра педагогіки, Г. Батюка, 19, головний корпус, 6 поверх, ауд. 626, або електронний варіант надіслати на електронну пошту за адресою **kafedra.pedagogiku@ukr.net**. Назва файлу повинна мати прізвище автора **Шевченко_стаття.doc, Шевченко_квитанція.jpeg**.

ЗМІСТ

КУЗЬМІНА О. В., ДУБИНА К. В. ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ.....	3
БЛЕЦЬКИЙ О. А., КОСТЮК Д. В. ВИХОВАННЯ У СІМ'ЯХ БАГАТОДІТНИХ І З ЄДИНОЮ ДИТИНОЮ.....	9
КУЗЬМІНА О. В., ДОЖДІКОВА Д. МЕТОДИ ТА ФОРМИ РОБОТИ З ДІТЬМИ ГРУПИ «РИЗИКУ».....	18
КУЗЬМІНА О. В., КУТАКОВА А. А. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК У ВИХОВАННІ ТА НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	26
КУЗЬМІНА О. В., ЛЕОНОВА К. Ю. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР – ОДНА ІЗ УМОВ ПІДВИЩЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ШКОЛЯРІВ.....	34
ЦИБУЛЬКО Л. Г., АРАКЕЛЯН Л. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ АТЛЕТИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ НА ЗДОРОВ'Я СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	41
КУЗЬМІНА О. В., МАРТИШЕВА А. ІДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ.....	48
ЦИБУЛЬКО Л. Г., МІНАЄВА О. ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	56
КУЗЬМІНА О. В., ПУГАЧ А. С. ВРАХУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТА ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЧНІВ ПІД ЧАС ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.....	64

ЦИБУЛЬКО Л. Г., РИБИЦКИЙ Д.	ФОРМУВАННЯ
МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ	
КЛАСІВ.....	69
КУЗЬМІНА О. В., РИСЮКОВА А.	РОЛЬ НЕСТАНДАРТНИХ
УРОКІВ – ОДНОГО З ШЛЯХІВ АКТИВІЗАЦІЙ ПІЗНАВАЛЬНОЇ	
ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ.....	79
БІЛЕЦЬКИЙ О. А., СТОЛЯР Д. О.	ВПЛИВ СІМЕЙНОГО
СЕРЕДОВИЩА НА ДИТИНУ.....	84
КУЗЬМІНА О. В., ТАТАРЕНКО М.	РОЗВИТОК
ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТА	
ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ.....	94
КУЗЬМІНА О. В., ЧЕРТКОВА А. В.	АКТИВІЗАЦІЯ
ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ – ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ	
ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МУЗИКИ.....	99
КУЗЬМІНА О. В., БАЛИК І.	ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ.....	103
КУЗЬМІНА О. В., ДАШИВЕЦЬ В. Ю.	МЕТОД
ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ, ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ВИДІВ	
НАВЧАННЯ.....	110
КУЗЬМІНА О. В., ЄЩЕНКО К. Л.	ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ	
ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР	116
КРУТОГОРСЬКА Н. Ю., КРУПКА С. Є.	ВПЛИВ МУЗИКИ
НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ	
КУЛЬТУРИ.....	123

Актуальні питання сучасної педагогіки

*Збірник наукових праць
Виходить двічі на рік
(Випуск 7)*

Відповідальний редактор:

О. В. Кузьміна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки
Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»

Комп'ютерна верстка – **К. Ю. Іванова**

Адреса редакції: 84121, Донецька область, м. Слов'янськ, вул.
Г. Батюка, 19, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
кафедра педагогіки (головний корпус, 6 поверх, ауд. 626).

E-mail: kafedra.pedagogiku@ukr.net

Підписано до друку 25.12.2017 р.

Формат 60x84 1/8. Ум. др. арк. 3,6.

Тираж 300 прим. Зам. № 381.

Підприємець Маторін Б.І.

84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.

Тел./факс +38 06262 3-20-99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення
України від 24.03.2008 р.
